

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu sociálních pracovníků

Kateřina Hložková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav zdravotnických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Hložková**
Osobní číslo: **H12541**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí
z pohledu sociálních pracovníků**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálně-právní ochrany dětí a sociální práce s rodinou.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, Jan.áKvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ.áHodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče. 2.vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6205-227.

MOŽNÝ, Ivo.áSociologie rodiny. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-864-2905-9.

NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT.áSociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-808-6723-778.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK.áSociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4743-172.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Vaško
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

26. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

22. května 2015

Ve Zlíně dne 26. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.3.2015

.....
.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávajíc zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odprá-ří-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na problematiku sociálně-právní ochrany dětí a sociální práce s rodinou. Zabývá se rodinou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu a pomocí rozhovorů zjišťuje názor sociálních pracovníků na novelizaci zákona, která je platná od 1. 1.

2013.

Klíčová slova: rodina, sociálně-právní ochrana dětí, ohrožené dítě, novelizace zákona

ABSTRACT

The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part is focused on the issue of child protection and social work with families . It deals with family, authority child protection and the amendment to Act no. 359/1999 Coll., on social and legal protection of children . The research is based on qualitative research and by interviewing social workers detects opinion on amending the law, which takes effect from 1. 1. 2013.

Keywords: family, social-legal protection of children, endangered child, amendment to the Act

Poděkování

Dovoluji si touto cestou poděkovat Mgr. Michaele Vaško za odborné vedení mé bakalářské práce. Za její ochotu, pomoc a cenné rady, které byly velmi užitečné při tvorbě této bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala všem svým blízkým, kteří mě podporovali nejen při tvorbě této práce, ale i po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 TYPOLOGIE RODIN	14
1.2 SOCIÁLNÍ SLUŽBY POSKYTUJÍCÍ POMOC RODINÁM.....	16
2 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	19
2.1 UŽIVATELE SLUŽEB SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY	20
2.2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	21
3 NOVELIZACE ZÁKONA Č. 359/1999 SB.	24
3.1 KOMPARACE ČINNOSTÍ OSPOD PŘED A PO NOVELIZACI	27
4 METODY PRÁCE S RODINAMI NA OSPOD	30
4.1 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE.....	30
4.2 PORADENSKÁ ČINNOST	31
4.3 INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE	31
4.4 SANACE RODINY.....	32
4.5 STANDARDY KVALITY	32
4.6 KRIZOVÁ INTERVENCE	35
4.7 HODNOCENÍ SITUACE RODINY	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	38
5.1 DRUH VÝZKUMU	38
5.2 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU	39
5.3.1 Kritéria volby vzorku	39
5.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
5.5 METODY, TECHNIKY SBĚRU A ANALÝZY DAT	41
5.5.1 Polostandardizovaný rozhovor.....	41
5.5.2 Zakotvená teorie.....	42
5.6 PRŮBĚH SBĚRU DAT.....	43
6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	44
6.1 VYHODNOCENÍ ROZHovorŮ	44
6.1.1 Školení před novelizací	45
6.1.2 Množství administrativy po novelizaci	46
6.1.3 Případové konference.....	47
6.1.4 Tvorba standardů.....	48
6.1.5 Vyhodnocování individuálního plánu ochrany dítěte	49
6.1.6 Celkový názor na novelizaci	50
7 DISKUSE	51
8 ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59

SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	62
PŘÍLOHA PI – PRVOTNÍ ZHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE.....	63
PŘÍLOHA PII – VYHODNOCOVÁNÍ SITUACE DÍTĚTE	65
PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 1.....	67
PŘÍLOHA P IV – ROZHOVOR Č. 2	69
PŘÍLOHA P V – ROZHOVOR Č. 3 A 4.....	71

ÚVOD

O tom, že ne všechny děti mají šťastné dětství, není pochyb. Každý by si zřejmě přál vyrůstat v ideální rodině. Co je ale ideální rodina? Většina z nás si představí nejspíše domov a lásku. Aby rodina dobře fungovala, je důležitá nejen komunikace mezi členy rodiny, ale také upřímnost, láska a ochota dělat kompromisy. Dá se říci, že fungující rodina je v dnešní době zázrak. Žádný z rodičů si zřejmě neuvědomuje, jak velký vliv má na své dítě svými činy a slovy. Pokud se rodiče chovají nezodpovědně a lehkomyšlně, dítě bude s největší pravděpodobností v budoucnosti stejné. Věra Satirová řekla, abychom se nezapomínali svalováním viny na rodiče, protože lidé vždy dělají to, co považují za nejlepší. Mnohé z nás ani nenapadne, že svými slovy, byť jsou to jen maličkosti, mohou rodiče dítěti ublížit. To se odráží na jejich psychice a někdy to může mít negativní důsledky. Dítě se snaží na sebe upozornit jakýmkoliv způsobem. Setkáváme se sebepoškozováním, výtržnictvím, špatným prospěchem ve škole, záškoláctvím apod. Čím dál častěji se k nám prostřednictvím médií dostávají zprávy o tom, jak rodiče své děti zanedbávají, páchají na nich násilí a ne vždy má jejich příběh šťastný konec.

V tuto chvíli by měl nastoupit orgán sociálně-právní ochrany dětí, jehož povinností je monitorovat výskyt ohrožených dětí. To není ale zdaleka tak jednoduché, jak se zdá. Lidé jsou velmi dobrými herci, kteří se dokážou přetvařovat zvláště v případech, kdy jde o ně samotné. Na první pohled se může rodina zdát jako skvěle fungující. Sociální pracovník je v nezáviděníhodné pozici, kdy musí odhalit, co se v rodině děje. Žádné vzdělání nemůže člověka dostatečně připravit na tuto těžkou úlohu. Jednou z cest, jak odhalit problémy v rodině, je použití metod sociální práce, které mu mohou pomoci. Jejich práci by jim měla usnadnit i novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která se týká zejména změn v oblasti náhradní rodinné péče. Ve své práci kromě těchto změn popisují i rodinu z pohledu několika autorů, její typologie a sociální služby, které rodina může využívat v případě, že nezvládá svou situaci řešit sama. Čtenářům bude také přiblížena problematika orgánu sociálně-právní ochrany dětí, s jakými klienty tento orgán pracuje a jak by měl vypadat sociální pracovník na tomto pracovišti. V další kapitole v návaznosti na sociálně-právní ochranu dětí popisují, jaké metody práce sociální pracovníci používají při práci s rodinou. Stěžejní kapitolou je novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pro větší přehlednost byla zpracována tabulka, ze které jsou patrné změny před a po novelizaci.

Praktická část práce si klade za cíl zjistit názory sociálních pracovníků na změny vyplývající z novelizace. Výzkum bude uskutečněn na Městském úřadu obce s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji, odboru sociálních věcí, u pracovníků náhradní rodinné péče, kurátora a samotné vedoucí odboru. Nalezneme zde i podrobně popsané metody získávání a analýzy dat. Stěžejní kapitolou praktické části je vyhodnocení výsledků, ve které je uvedeno, co bylo zjištěno v rámci kvalitativního výzkumu. Z výzkumu vyplývá, jak byli pracovníci na novelizaci připravováni, jak často nyní navštěvují své klienty, kolik času tráví administrativou a mnohé další.

V závěru práce jsou popsány celkově výsledky kvalitativního výzkumu, jejich dopady na práci sociálních pracovníků a doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Pojem rodina, jak říká Matoušek a Pazlarová (2014, s. 12-13), není jednoznačně definovatelný. Dodnes jsou používány definice, které se opírají o příbuzenství, které vznikne sňatkem nebo narozením vlastních dětí. Tyto definice jsou ale velmi úzké.

V současnosti bychom měli spíše než o rodině mluvit o rodinném soužití. Jádrem tohoto soužití u dospělých lidí je citová vazba mezi nimi. Sňatek, který je jádrem partnerství, nepředstavuje dostatečnou garanci toho, že dva lidé spolu budou trvale žít. Proto je rodičovství významnější než partnerství a je třeba si uvědomit, že biologické rodičovství nejde zrušit a na rozdíl od partnerského pouta je definitivní. Nároky a požadavky na rodinu v dnešní společnosti stále vzrůstají. To má za následek nedostatečné plnění jejich funkcí. Naopak současná rodina posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem. Tím se rodinné prostředí stává více než dříve protiváhou veřejného prostoru. Zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se mohou její členové uchýlit. Zde se tedy opět potvrzuje nenahraditelnost rodiny. (Holá, 2014, s. 28)

Až do 18. století byla v Evropě rodina společenstvím, které zajišťovalo své členy po všech stránkách. Poskytovalo jim vzdělání a péči v době nemoci i ve stáří. Rodina byla naprosto samozřejmým prostředím, o kterém nebylo pochyb. Od konce 19. století v Evropě některé funkce rodiny začal přebírat sociální stát. V současnosti plní rodina zejména funkce jako podporování socializace, podporu vztahů dospělých lidí a ekonomickou podporu všech lidí. V obou prvních funkcích nebude nejspíš rodina zastupitelná nikdy. V minulosti bylo podniknuto mnoho pokusů vychovávat děti mimo rodinné prostředí. Tyto pokusy ukázaly nenahraditelnost rodiny.

Další definici rodiny uvádí Gabura (2012, s. 25). Podle něj je rodina prostředkem kontinuity od minulosti přes současnost do budoucnosti, zabezpečuje propojení mezi generacemi, přenáší kulturní a sociální kapitál, a pokud optimálně funguje, vytváří ideální prostředí pro všechny členy, především pro děti. Rodina je ve většině případů prvním modelem lidského spolužití, se kterým se dítě setkává, které formuje jeho vývoj a ovlivňuje jeho životní cestu. Tento autor také zmiňuje, že původní význam slova rodina znamenal, že rodinu tvoří společenství lidí žijících pod jednou střešou, kteří spolu hospodaří, podléhají jedné autoritě, dodržují určená pravidla a tvoří společnou výrobní jednotku. Můžeme také zmínit definici Dunovského (1999, s. 48), který nazývá rodinu malou primární společenskou skupinou, která je založena na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů

a dětí nebo na vztahu substituujícím, na společné domácnosti, jejichž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze spolužití a na souhrnné funkci, která podmiňuje existenci tohoto společenství.

Ivo Možný (2002, s. 13) jako sociolog nahlíží na rodinu z pohledu sociálního teoretika a konstatuje, že o rodině si mohl být dlouho jist, že se ve svých funkcích i základní struktuře v dnešní době neliší významně od toho, jak vypadala na počátku naší civilizace. Dokonce se s rozumnou mírou jistoty dá předpokládat stejné fungování a struktura rodiny v dalším století vývoje moderní společnosti.

Polský sociolog Bauman (In Gabura, 2000, s. 31) uvádí pět základních znaků rodiny:

- rodina je společensky schválenou formou stálého soužití;
- rodina je složená z osob spojených svazkem krve, manželství, nebo adopcí;
- členové rodiny bydlí pod jednou střechou;
- členové rodiny spolu spolupracují v rámci společensky uznané dělby úkolů;
- členy rodiny je možné určit společensky uznanou metodou příbuzenství a původu.

1.1 Typologie rodin

Typologie rodin byla vybrána podle Dunovského (In Gabura 2012, s. 35-36), který rozděluje rodiny z hlediska funkčnosti na rodinu funkční, problémovou, dysfunkční a afunkční.

Funkční rodina

Mnozí odborníci mluví také o rodině zdravé, normální nebo neklinické. Tato rodina plní všechny svoje funkce bez ohledu na úplnost rodiny. Funguje jako systém, který zabezpečuje potřeby všech členů rodiny a plní nejdůležitější základní normy dané společností. Subjektivním kritériem funkčnosti rodiny je spokojenost všech členů. I neúplná rodina může být plně funkční. Naopak v úplné funkční rodině se mohou objevit konflikty i nedorozumění. Tyto konflikty však nijak nenarušují stabilitu rodiny. Rodina tyto problémy dokáže řešit sama bez pomoci okolí a přitom neovlivní chod rodiny. Takových rodin je v populaci valná většina, až 85%. (Fischer a Škoda, 2014, s. 158)

V praxi se s těmito rodinami setkáváme například při řešení dědického řízení, kdy orgán sociálně-právní ochrany dítě zastupuje, aby jednal v jeho zájmu, nebo například při řešení finanční situace dítěte, jako je stavební spoření.

Problémová rodina

V rodině se objevují chronické problémy, které ovlivňují funkce rodiny, ale neo-hrožují stabilitu a základy rodinného systému. Rodina své problémy řeší svépomocně, v některých případech využijí odborné intervence, nebo se na problém adaptuje a funguje dlouho bez výrazného ohrožení její stability. Můžeme hovořit asi o 12-13% rodin v celkové populaci. (Fischer a Škoda, 2014, s. 158)

Může se jednat o jednorázové záškoláctví dítěte, šikanu dítěte ve škole, experimentování s návykovými látkami apod.

Dysfunkční rodina

U tohoto typu rodiny se vyskytují vážné chronické poruchy, které ohrožují a poškozují rodinu. Mají negativní vliv nejen na dospělé členy rodiny, ale především na děti. Tyto problémy mohou negativně ovlivnit zdravý vývoj dětí. Závažné poruchy funkcí rodina není schopna řešit. Doporučuje se proto soustavná odborná pomoc a dlouhodobá sanace. Tyto rodiny tvoří asi 2%.

V rodině se u dítěte například vyskytuje dlouhodobé užívání návykových látek, dlouhodobé záškoláctví a opakované výchovné problémy. V těchto případech může OSPOD navrhnout jako řešení umístění dítěte do výchovného zařízení.

Afunkční rodina

Je charakterizována jako typ rodiny, který neplní žádnou ze svých základních funkcí. Tím dochází k tomu, že je ohrožen existenčně celý systém, ale především zdravý vývoj dětí. Rodina funguje asociálně. Objevuje se zde alkohol, drogy, delikventní chování dětí, týrání, nebo zneužívání. Velmi často zde dochází k opatřením, jako je odebrání dítěte z rodiny. Práce s tímto typem rodiny je velmi náročná, chybí zde motivace rodiny ke změně situace. V populaci se vyskytuje jen 0,5% afunkčních rodin.

V tomto případě můžeme mluvit již o extrémních případech, kdy rodina žije v nevyhovujících podmínkách, nemá k dispozici mnohdy ani pitnou vodu, elektřinu a další. Výchova dítěte je zde velmi špatná například z důvodu požívání návykových látek u rodičů, nebo týrání jak matky nebo dítěte. S těmito rodinami OSPOD pracuje velmi intenzivně a snaží se sanovat rodinu.

Na druhou stranu Levická (2004, s. 52) dělí rodiny na funkční, adekvátní, optimální a dysfunkční. Je to velmi podobná typologie jako má Dunovský.

Funkční rodina

Uspokojuje oprávněné potřeby členů, poskytuje jim zázemí a prostor na pozitivní citové vazby, otevřenou komunikaci a vytváření individuální identity všech členů.

Adekvátní rodina

Jedná se o formu funkční rodiny, v které převládá patriarchální model, tedy muž je v roli živitele a ochránce. Žena má za úkol vytvářet pozitivní rodinnou atmosféru, zabezpečovat péči o děti a vést domácnost. Tento typ rodiny může fungovat i jako jednostranný matriarchální model, tedy že živitelkou je matka.

Optimální

Další forma funkční rodiny, kde je flexibilnější přerozdělení rolí, všichni členové se podílejí na plánování, řešení problémů a rozhodování. Objevují se zde prvky oboustranné akceptované distribuce autority.

Dysfunkční rodina

Neplní žádné funkce a vystavuje členy rodiny trvale nepříznivým vlivům. Můžeme říct, že potřeby členů rodiny jsou zanedbávané často až na hranici ohrožení existence.

Jak můžeme vidět, typologie Dunovského a Levické je velmi podobná. Rozdíl můžeme najít v tom, že Levická považuje adekvátní a optimální rodiny stále za formu funkční rodiny na rozdíl od Dunovského.

1.2 Sociální služby poskytující pomoc rodinám

Dle § 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, se sociální službou rozumí činnost nebo soubor činností, které podle tohoto zákona zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Sociální služby mohou být poskytovány pobytovou, ambulantní nebo terénní formou. Za pobytové služby považujeme ty, které jsou spojeny s ubytováním v zařízeních sociálních služeb; ambulantními se rozumí ty, za kterými osoba dochází v určitých intervalech, a terénní jsou poskytovány v přirozeném prostředí uživatele sociální služby. Služby zmíněné v této kapitole jsem vybrala na základě informací ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Kritériem pro výběr služby byla návaznost služeb na OSPOD. Neboli s jakými službami může OSPOD spolupracovat, nebo je doporučovat svým klientům.

Poradenství

Poradenství můžeme rozdělit na základní a odborné. Základní poradenství může poskytovat každý sociální pracovník. Zákona o sociálních službách, § 37 jej vykládá jako poskytování potřebných informací osobám, které potřebují pomoci nalézt řešení v nepříznivé životní situaci. Tato služba zahrnuje poskytování rad, zprostředkování informací o právech a povinnostech, doporučení jiných sociálních služeb, zastupování nebo doprovázení osob v osobních záležitostech. Cílem je nabídnout člověku možnosti řešení, a tím umožnit vlastní rozhodnutí.

Azylové domy

Jsou určeny pro matky s dětmi, které se ocitnou v krizové životní situaci. Často je potřeba zajistit matkám nejen přístřeší, ale také doprovodné sociální služby jako psychologické, zdravotní služby nebo poradenství. Cílem práce je hledání trvalého řešení situace a zajištění samostatného života do budoucna. (Koláčková a Kodymová, 2005, s. 48). V § 57 zákona o sociálních službách je tato služba definována jako pobytová služba na přechodnou dobu osobám v nepříznivé životní situaci, která je spojena s poskytnutím ubytování a stravy.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Dle § 65 zákona č. 108/2006 o sociálních službách popisuje sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi jako terénní nebo ambulantní, určenou rodinám, ve kterých je vývoj dítěte ohrožen dopady dlouhodobé krizové sociální situace. Tuto situaci rodiče nejsou schopni zvládat sami bez pomoci, kterou nabízí tato služba. Jedná se o výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, sociálně terapeutické činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv.

Raná péče

Služba je orientována na rodinu s dítětem v raném věku, maximálně do 7 let věku dítěte, jehož vývoj je ohrožen zdravotním postižením nebo vlivem prostředí. Je zaměřena na podporu rodiny a její poskytování zajišťují návštěvy pracovníka agentury v rodině. Tento pracovník poskytuje rodině odborné a praktické rady týkající se péče o dítě a také psychologickou podporu a další poradenství. Cílem této služby je předcházet umístění dětí do ústavní péče z důvodu neschopnosti rodičů starat se o dítě. (Koláčková a Kodymová, 2005, s. 49)

Krizová pomoc

Se službou krizové pomoci se můžeme setkat jako s terénní, ambulantní, nebo pobytovou službou na přechodnou dobu. Je poskytována osobám v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy nemohou přechodně řešit svou nepříznivou situaci. Uživatelům této služby může být nabídnuto ubytování, strava, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, zájmů a obstarávání osobních záležitostí. (§ 55 zákona č. 108/2006, o sociálních službách)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Zákon č. 108/2006, o sociálních službách, § 62 nízkoprahová zařízení a jejich služby uvádí jako služby poskytované na úrovni ambulantní, popřípadě terénní dětem od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Služba si klade za cíl zlepšit kvalitu života těchto dětí a předcházet nebo snížit sociální a zdravotní rizika souvisejících se způsobem jejich života. Může být poskytována anonymně a obsahuje tyto činnosti: výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, také zprostředkování kontaktu se sociálním prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů.

2 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Nejen sociální služby, které jsou určeny rodinám, těmto klientům pomáhají. O podporu rodin se stará zejména orgán sociálně-právní ochrany dětí, který s nimi pracuje. Moderní sociálně-právní ochranu dětí (dále jen „SPOD“) můžeme dle Pemové a Ptáčka (2012, s. 27) charakterizovat jako centrálně garantovanou, ale lokálně provozovanou. To znamená, že ochrana dětí je ve všech moderních systémech od počátku 20. století garantovaná státem prostřednictvím státní správy, ale realizována je již sociálními pracovníky na místní úrovni. Mluvíme o přenesené působnosti státní správy na samosprávu. U nás je zaručena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a je realizována prostřednictvím obecních úřadů s rozšířenou působností, zejména odbory sociálních věcí a odděleními sociálně právní ochrany.

Je důležité si také říct, kterými základními předpisy se SPOD řídí. Krausová a Novotná (2006, s. 13) uvádí Ústavu České republiky, Listinu základních práv a svobod a Úmluvu o právech dítěte jako základní právní předpisy, které zavazují stát a jim určené orgány vykonávat sociálně-právní ochranu dětí.

Česká republika má stejně jako ostatní státy povinnost chránit děti před tělesným a duševním násilím a chránit jejich zdravý vývoj. To pro nás vyplývá z dodržování Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy České republiky od 16. 12. 1992. Tato listina se kláda ze šesti hlav a o lidských právech pojednává jak obecně, tak konkrétně. Je postavena na stejnou úroveň jako ostatní ústavní zákony. (Fejt a Novotná, 2012, s. 14) Od 1. 1. 2014 se také ruší zákon o rodině, kterým se pracovníci OSPOD doposud řídili. Nahradil jej nový občanský zákoník, ve kterém je zakotveno rodinné právo. Celá druhá část občanského zákoníku upravuje rodinné právo. Srovnáme-li obsah předešlého zákona o rodině a rodinného práva obsaženého v novém občanském zákoníku, zjistíme, že jeho text vzrostl z hlediska počtu paragrafů, ale i obsahu, o více než dvojnásobek (Novotný, 2014, s. 10)

Významným dokumentem je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata 20. 11. 1989 Valným shromážděním OSN. Tehdejší Česká a Slovenská federativní republika ji ratifikovaly 6. 2. 1991. Po rozdělení těchto dvou států se dokument stal součástí právního pořádku České republiky a lze jej považovat za nejvýznamnější dokument v oblasti ochrany dětských práv. „*Úmluva o právech dítěte deklaruje pomoc státu dítěti a rodině v tíživé sociální situaci, v jejímž důsledku může dojít k zanedbávání. Vytváří tak právní rámec pro prevenci tohoto jevu.*“ (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 45)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, soustřeďuje sociálně-právní ochranu dětí do jednoho uceleného předpisu. Zahrnuje především zajištění práva dítěte na jeho vývoj a řádnou výchovu, ochranu zájmů dítěte a zajištění obnovy narušených funkcí rodiny.

V případech podobných jako je zanedbání povinné výživy se pracovníci OSPOD řídí také Trestním zákonem. Tento zákon vymezuje ochranu nezletilého dítěte. Chrání dítě před jednáním proti jeho zájmu v rovině trestněprávní.

Následující Tabulka 1 popisuje, s jakým typem dětí OSPOD v rámci výkonu své činnosti pracuje. Statistické údaje jsou uvedeny za rok 2013 ze statistiky MPSV.

Tabulka 1 Výkon sledování výchovy

OSPOD sleduje děti	Počet návštěv	Počet dětí k 31.12. 2013
V ústavní a ochranné výchově	29093	7437
Ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody	296	133
V péči jiných fyzických osob než rodičů	35107	11770
Vykonané návštěvy sociálních pracovníků	3511	1237
Vykonané návštěvy rodičů dítěte, kterému byla nařízena ústavní, nebo ochranná výchova	26760	7016
Děti s soudem	44345	12413
dohledem obecního úřadu	2247	582

Zdroj: MPSV, 2013

2.1 Uživatelé služeb sociálně-právní ochrany

Novotná a Fejt (2009, s. 21) vymezují okruh dětí, kterým sociálně-právní ochrana náleží a to zejména proto, že je mnoho situací, do kterých se děti s rodiči dostávají. Řadíme sem děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní si povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají a zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Patří sem také děti, které byly svěřeny do péče jiné osobě než rodiči, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, opakovaně se dopouští útěků od rodičů. Často se také jedná o děti, na kterých byl spáchán trestný čin, nebo jsou ohrožovány násilím mezi rodiči. „Zákon o SPO definuje

v souladu s Úmluvou o právech dítěte pojem dítě tak, že *dítětem je osoba nezletilá. Podle čl. 1 Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního předpisu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ (Krausová a Novotná, 2006, s. 19)

Pro přehled počtu dětí, se kterými OSPOD pracoval v rámci celé České republiky, je zde vytvořena tabulka, která znázorňuje typ násilí páchaného na dětech, kdo je páchal a kolik jich bylo za rok 2013. Tento rok byl zvolen, protože v tuto dobu proběhla novelizace.

Tabulka 2 Týrané, zneužívané a zanedbávané děti

Zneužívající nebo týrající osoba	Počet dětí						
	tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	zanedbávání dětí	celkem
matka	255	139	16	12	0	2007	2429
otec	260	507	119	1	0	748	1635
oba rodiče	97	180	5	0	0	1580	1862
partner matky	140	137	102	2	0	72	453
partnerka otce	17	2	6	0	0	24	49
sourozenec	5	3	21	1	0	2	32
prarodič	8	13	24	0	0	53	98
jiný příbuzný	11	9	55	0	0	9	84
jiná osoba	55	52	481	13	7	16	624
nevlastní sourozenec	3	1	17	0	0	0	21
jiná zodpovědná osoba	8	3	12	1	0	14	38
nezjištěno	12	12	25	4	9	21	83

Zdroj: MPSV, 2013

2.2 Sociální pracovník

Role pomáhajícího pracovníka má svá jasná pravidla a také očekávání. Následujících šest vlastností uvádí Géringová (2011, s. 36) jako odpověď na otázku „Jak si představujete ideálního pracovníka pomáhající profese?“ Pomáhající pracovník by měl být ochotný, vlídný, klidný, vyrovnaný, empatický, „zapálený pro věc“ a měl by mít rád svou práci. Na rozdíl od jiných povolání však v těchto profesích hraje důležitou roli vztah mezi pomáhajícím profesionálem a jeho klientem, jak zmiňuje Kopřiva (2006, s. 14). Mezi činnosti, které vykonává sociální pracovník na základě zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách

ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), ukládá vykonávat sociálních šetření, zabezpečovat sociálních agendy, provádět sociálně právní poradenství a depistážní činnost, poskytovat krizovou pomoc, sociální rehabilitaci aj. Sociální pracovníci vyhledávají děti, jejichž rodiče nebo jiné osoby zodpovědné za jejich výchovu, neplní své povinnosti nebo výchovu dětí ohrožují nebo narušují. Pracovník OSPOD s těmito osobami pracuje a působí na ně tak, aby došlo k odstranění příčin a důsledků těchto nedostatků. Na žádost výchovných zařízení, ve kterých jsou umístěny děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou, prověřují podmínky v rodinách a vyjadřují se ke krátkodobému propuštění dětí z ústavní péče. Jedná se zejména o vyjadřování k udělování tzv. dovolenek na dobu školních prázdnin, svátků a víkendových pobytů dětí v původní rodině. V rámci práce s rodinami, jejichž děti jsou umístěny ve výchovných zařízeních, se pracovníci snaží motivovat rodiče k tomu, aby zlepšili své podmínky tak, aby nařízená ústavní výchova dětí mohla být soudem zrušena a děti se mohly vrátit do původní rodiny. Pracovníci OSPOD spolupracují s Policií České republiky v případě podezření ze spáchání trestného činu na dítěti. Mimo jiné spolupracují také s obecními úřady, městskými úřady, školami, školskými zařízeními, jako jsou dětské domovy, výchovné ústavy, diagnostické ústavy a pedagogicko psychologické poradny. Dále s ošetřujícími lékaři nebo s Fondem ohrožených dětí. Sociální pracovník SPOD plní klíčovou roli při hodnocení ohrožení dítěte, ale není jediný, kdo nese odpovědnost za ochranu dětí. Tu by měli především nést rodiče, ale také odborníci, kteří jsou s dětmi v kontaktu v rámci výkonu svého povolání a v poslední řadě také veřejnost. (MPSV, 2012)

Cílem pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí je řešit problémy rodin, které se nachází v tíživé životní situaci, nebo jejich sociální podmínky jsou velmi špatné. Na každém OSPOD by se měl nacházet kolizní opatrovník, kurátor pro děti a mládež, pracovník náhradní rodinné péče a sociální pracovník.

Výkon povolání sociálního pracovníka vyžaduje také určité předpoklady jako je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle výše zmiňovaného zákona. „*Sociální pracovníci dělají práci, která je duchovně, mravně a fyzicky náročná, práci, která je trvalou zkouškou charakteru a inteligence, práci, která vyžaduje zcela mimořádnou odhodlanost a angažovanost*“ (Dimbleby in Pemová a Ptáček, 2012,

s. 121). Vlastnosti, které jsou předpokladem pro dobrého sociálního pracovníka, popisuje Obrázek 1, ve kterém můžeme vidět, jak se zkušenosti z praxe, osobnostní předpoklady

a teoretické s praktickými dovednostmi prolínají. Zde je uvedena Tabulka 3, popisující statistiku počtu sociálních pracovníků v rámci OSPOD podle vzdělání. Statistika byla provedena MPSV v roce 2013.

Obrázek 1 Osobnostní vlastnosti sociálního pracovníka (Pemová a Ptáček, 2012, s. 122)

Tabulka 3 Vzdělání zaměstnanců OSPOD k 31. 12. 2013

Typ vzdělání	Celkem	z toho kurátoři pro mládež v rámci OSPOD
Základní	1	0
Středoškolské (sociálně-právní)	314	83,3
Jiné středoškolské	151	55
Vyšší odborné (sociálně-právní)	310	96
Jiné vyšší odborné	17	6
Vysokoškolské	446,5	127,45
Vysokoškolské (sociálně-právní)	867,5	277,55
Počet zaměstnanců celkem	2107	645,3

Zdroj: MPSV, 2013

3 NOVELIZACE ZÁKONA Č. 359/1999 SB.

Novela, která nese název č. 401/2012 Sb., (dále jen „NZSPOD“) prošla dvakrát mezi-rezortním připomínkovým řízením a definitivně byla schválena Poslaneckou sněmovnou 7. 11. 2012., zahrnuje informace, které by měly podle § 5 sociálním pracovníkům usnadnit orientaci v některých nových metodách sociální práce, které novela obsahuje. Podle této novely je předním hlediskem sociálně-právní ochrany zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.

Přináší nové podmínky, povinnosti a inovace pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, zejména nové požadavky na způsob systematické sociální práce s rodinami a dětmi a standardy kvality, SPOD. Tyto podmínky a požadavky se nutně musí projevit ve výkonu práce pracovníků OSPOD, kteří jsou nuceni ve velmi krátké době reagovat na rozsáhlé legislativní změny, zvláště v oblasti standardizace orgánů sociálně-právní ochrany dětí. (ESFČR, 2014)

Je zřejmé, že novelizace zákona přinesla i další změny, které nejsou v této kapitole popsány, avšak nepovažuje je za tolik důležité. Pro účely této práce byly vybrány pouze ty změny, které nejvíce ovlivnily práci sociálních pracovníků OSPOD v praxi.

První novinkou, kterou novela přináší, je **vyhodnocování situace dítěte a rodiny**. V tomto kontextu se jedná o nástroj a postup sociální práce, díky kterému pracovníci OSPOD zjišťují situaci dítěte a rodiny. Metoda je zahrnuta i ve standardech. Mělo by se jednat o co nejobjektivnější vyhodnocení situace dítěte prostřednictvím sběru všech relevantních informací. Proces začíná v době, kdy se případ dítěte dostává na pracoviště OSPOD. Pracovník má v této chvíli za úkol provést primární úvahové zhodnocení podnětu, prostřednictvím něhož rozhodne, zda je potřeba provést tzv. podrobné vyhodnocení. Vyhodnocování situace dítěte a rodiny není jednorázová záležitost. Jde o průběžný proces úkonů. Po dobu práce s klientem se mohou naskytnout nové informace a skutečnosti, které je třeba zahrnout do klientova případu a znovu přehodnotit. Podle zákona je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte, zejména zda se jedná o dítě podle § 6 zákona o sociálně právní ochraně dětí. Děti, které uvádí tento paragraf, jsou popsány v kapitole 2.1. Když mluvíme o tom, že by se měla situace vyhodnocovat pravidelně, rozumí se tím vyhodnocování podle potřeby a charakteru případu. V případě, kdy se jedná např. o zastupování dítěte ve věci dědictví, je pochopitelné, že

tento případ nebude vyhodnocován stejně často jako případ zanedbávání dítěte. Situace by měla být vyhodnocena vždy pouze pro jedno dítě. U sourozenců se mohou informace o rodině, bytových podmínkách apod. prolínat. Povinnost vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny se vztahuje na případy od doby účinnosti NZSPOD, což je od 1. 1. 2013. U spisů, které byly založeny před novelizací, není stanovena povinnost tyto spisy přehodnotit. (Macela, 2012, s. 2) Vzorový příklad, jak může vypadat vyhodnocování situace dítěte je přiloženo v Příloze I a II.

Další změnou je **individuální plán ochrany dítěte** (dále jen „IPOD“). Zákon o sociálně právní ochraně dětí jej vymezuje jako oblast individuálního plánování v agendě sociálně-právní ochrany. Stejně jako vyhodnocování, je zpracování IPOD základní metodou sociální práce, která umožňuje strukturovaný proces práce na případu a také je dlouhodobým procesem. Může být podkladem jak pro klienta, který má přehled o možných variantách řešení, tak pro pracovníka, který podle něj může plánovat postupné kroky a opatření k řešení situace v zájmu dítěte. I zde je uložena povinnost zpracovat IPOD do jednoho měsíce od počátku poskytování sociálně-právní ochrany. Neznamená to však, že během této doby je kompletně zpracován. Je jen třeba prokázat, že případ je řešen. Měl by se pravidelně aktualizovat, zejména v případech, kdy je dítěti uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní výchova, nebo se dítě nachází v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. To znamená, že IPOD se aktualizuje zejména v případech, které jsou v aktivním řešení orgánu sociálně právní ochrany dětí a kdy jsou přijímána opatření, která jsou významným zásahem do života dítěte a jeho rodiny. Zvláště, pokud dochází k oddělení dítěte od rodiny. Způsob zpracování IPOD může mít různou podobu, ale rámcový obsah by měl zahrnovat:

- a) popis příčin ohrožení dítěte a důvod zahájení sociálně-právní ochrany
- b) vyhodnocení opatření nezbytných k ochraně dítěte,
- c) postup spolupráce OSPOD s ostatními orgány veřejné správy a dalšími subjekty,
- d) rozsah spolupráce rodičů,
- e) časový plán provádění konkrétních opatření, způsob hodnocení a ověřování plnění naplánovaných opatření ze strany rodičů, OSPOD a dalších zapojených subjektů.

Prostřednictvím této metody je dítěti stanovena klíčová osoba, která řeší jeho případ. Je jí právě ten, kdo plán zpracoval. Všechny subjekty, které se podílejí na péči o dítě, musí pracovat v souladu s IPOD. (Macela, 2012, s. 5)

Věc, kterou považuji za velmi důležitou, je **zavedení standardů kvality**. Jejich prostřednictvím je určena úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k dětem, rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu, včetně stanovení vnitřních postupů orgánu sociálně-právní ochrany.

I když je přinesla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., již v roce 2013, povinnost pracovat podle nich je až od 1. 1. 2015. Na začátku účinnosti novelizace MPSV realizovalo projekt prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost Evropského sociálního fondu. V kapitole 4.5 se standardům věnuji podrobněji.

Z nového ustanovení ZSPOD vyplývá povinnost **OSPOD uspořádat případovou konferenci vždy před podáním návrhu na soud** na některé z opatření, kterými se zasahuje do rodičovské zodpovědnosti, nebo kterými se dítě svěřuje do náhradní rodinné péče, s výjimkou, kdy je uspořádání případové konference fakticky nemožné nebo zjevně bezúčelné. Uspořádání PK je možné ještě v případě průběhu soudního řízení o svěření dítěte do náhradní péče. (Macela, 2012, s. 12)

Velké změny proběhly v oblasti náhradní rodinné péče. Zásadní změnou ale je pověření k **uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče** a následně k poskytování výchovné a poradenské pomoci a ke sledování výkonu pěstounské péče na základě uzavřené dohody. Tuto dohodu může žadatel o náhradní rodinnou péči podepsat s příslušným obecním úřadem s rozšířenou působností nebo s neziskovou organizací zabývající se náhradní rodinnou péčí. Tato dohoda o výkonu pěstounské péče také zahrnuje pověření k zajišťování příprav dětí žijících v rodině žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, neboť příprava dětí žadatelů je spojena s přípravou samotných žadatelů. (Macela, 2012, s. 15)

Novelizace upřesňuje důkladněji požadavky na odbornou způsobilost pracovníků pověřených pro výkon sociálně-právní ochrany. Tato změna je popsána v Tabulce 4 komparace změn vyplývajících z novelizace zákona č. 359/1999 Sb.

Novinkou je také **omezení počtu dětí umístěných v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**. Počet dětí nesmí přesáhnout 28 dětí, a to i v případě, že toto zařízení je umístěno ve více budovách. Tento limit je možno překročit jen tehdy, když do péče tohoto zařízení je umístěna sourozenecká skupina. S tím souvisí nařízení, že jeden zaměstnanec tohoto zařízení může současně zajišťovat péči nejvýše o 4 děti svěřené do péče zařízení. Poslední změnou týkající se zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je vyplácení

státního příspěvku pro zřizovatele této služby ve výši 22 800 Kč měsíčně bez ohledu na věk dítěte. (Macela, 2012, s. 17)

3.1 Komparace činností OSPOD před a po novelizaci

Následující tabulka přehledně zaznamenává změny ve výkonu činnosti sociálních pracovníků SPOD do konce roku 2012 a od roku 2013. Je vytvořena na základě uvážení autorky bakalářské práce o významu proběhlých změn.

Tabulka 4 Komparace změn vyplývajících z novelizace zákona č. 359/1999 Sb.

Druh změny	Před novelizací	Po novelizaci
Povinnost sociálních pracovníků sestavovat individuální plány ochrany dětí.	Ne	Ano
Povinnost sociálních pracovníků vyhodnocovat prvotní situaci dítěte a rodiny.	Ne	Ano
Povinnost OSPOD sestavit a plnit standardy kvality.	Ne	Ano
Uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče s Městskými úřady, nebo s neziskovými organizacemi zabývajícími se náhradní rodinnou péčí.	Ne	Ano
Úprava práv a povinností osob pečujících a osob v evidenci v dohodě o výkonu pěstounské péče.	Ne	Ano
Stanovení minimální rozsah příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči. Jedná se o 48 hodin pro osvojení a pěstounskou péči, pro pěstounskou péči na přechodnou dobu 72 hodin.	Ne	Ano

Sociální pracovník je povinen mít ukončeno vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání. V případě, že toto vzdělání nesplňuje, je povinen doložit 2 roky praxe, nebo absolvovat 200 hodin akreditovaných vzdělávacích kurzů.	Ne	Ano
Pěstouni na přechodnou dobu mají nárok na odměnu pěstounů od okamžiku, kdy jsou zařazeni do evidence osob, které mohou tuto činnost vykonávat, nikoliv od doby, kdy mají dítě svěřeno do péče.	Ne	Ano
Pěstouni mají povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců.	Ne	Ano
Subjekt, se kterým je uzavřena dohoda o výkonu pěstounské péče, je povinen minimálně 1x za 2 měsíce povinen být v kontaktu s osobami pečujícími a dětmi v jejich péči a podávat zprávu o plnění pěstounské péče každých 6 měsíců.	Ne	Ano
Poskytování státního příspěvku na výkon pěstounské péče ve výši 48 tisíc korun za kalendářní rok.	Ne	Ano
Povinnost obcí s rozšířenou působností pořádat případové konference v případech vymezených zákonem.	Ne	Ano

Zavedení pojmu sociální kuratela pro ochranu dětí a mladých lidí, které jsou ohroženy kriminalitou, závislostmi a dalšími sociálně-patologickými jevy (§ 31a § 32).	Ne	Ano
Omezen počet dětí umístěných ve ZDVOP na 28 dětí.	Ne	Ano
Dávky pěstounské péče	Dávky pěstounské péče byly upravovány zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.	Jsou upravovány zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zdroj: vlastní zpracování

4 METODY PRÁCE S RODINAMI NA OSPOD

Aby sociální pracovníci měli snadnější práci se svými klienty, mají možnost využívat různorodé metody sociální práce.

4.1 Případová konference

V knize *Sanace rodiny* (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 17) je v samostatné kapitole definována případová konference jako jeden ze základních znaků sanace rodiny. Konkrétně je uvedeno, že *případové konference jsou plánovaná a koordinovaná multidisciplinární setkání odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují ve své každodenní praxi. Tito odborníci jsou vědomě nebo automaticky průvodci rodiny a dítěte v obtížné situaci. Realizaci případových konferencí vytvoří společně multidisciplinární tým, znamenající pro rodinu podpůrnou síť. Nejčastěji se jedná o pracovníka orgánu OSPOD, pracovníka sociálních služeb, třídního učitele a/nebo výchovného poradce, pracovníka speciálně pedagogického centra, lékaře nebo zdravotní sestru, ředitele a/nebo pracovník zařízení pro výkon ÚV apod. Případové konference, nebo její části, se mohou zúčastnit rodiče a dítě, kterého se případová konference týká. Rodina a dítě mají právo si k této účasti přizvat jednu rodinu jako sociální oporu.*

Považujeme ji za jeden ze základních znaků sanace rodiny. Dříve se případové konference příliš nevyužívaly, byly mylně považovány za neefektivní způsob práce. V dnešní době se s nimi setkáváme již častěji. Práce s ohroženou rodinou bývá nedostatečně nebo málo koordinována. I v sanaci rodiny platí, že „bez spojení není velení.“ Je třeba říci, že většinou se v oblasti práce s ohroženými dětmi setkáváme s angažovanými odborníky, kteří mají obrovský pocit zodpovědnosti bez adekvátní kompenzace a často místo toho, aby společně s ostatními kolegy a rodinami například právě při případové konferenci hledali způsoby řešení, vymýšlejí vlastní postupy. Ty podle míry své kompetence prosazují.

V praxi jsou svolávány různé typy případových konferencí, ale jejich struktura je stejná. Odlišují se podle situace dítěte, rodiny a cíle. Jejich obsah ovlivňuje potřeba řešit konkrétní situaci dítěte a jeho rodiny. Pokud sociální pracovník dobře rozezná typ případové konference, může se lépe rozhodnout ohledně rychlosti svolání, výběru účastníků a časového naplánování. U urgentních, motivačních, metodických a expertních případových konferencí je cílem zajistit co nejdříve takové podmínky pro rodinu, které lze řešit klasickou případovou konferencí.

4.2 Poradenská činnost

„Poradenstvím se dnes zabývají všechny pomáhající profese, je považováno za všestrannou činnost, na níž se podílí mnoho osob a organizací.“ (Hartl in Matoušek, 2003, s 83) Obecně poradenství nemusí poskytovat jen odborníci. Často si lidé chodí pro radu ke svým rodičům, přátelům, nebo si potřebné informace vyhledávají v odborných publikacích, zákonech. V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, § 11 jsou vymezeny činnosti, které pracovníci OSPOD v rámci poradenství vykonávají. Jedná se zejména o:

- pomoc rodičům při řešení výchovných problémů s dětmi,
- poskytování poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o zdravotně postižené dítě,
- pořádání přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s výchovou dítěte,
- poskytování pomoci při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti,
- pomoc při podávání návrhu na soud.

4.3 Individuální plán ochrany dítěte

Individuální plán ochrany dítěte (dále jen „IPOD“) vychází z výsledků komplexního hodnocení dítěte a úvodní případové konference. Pemová a Ptáček (2012, s. 83) uvádí, že je potřeba, aby byl sestaven realisticky s ohledem na stanovené cíle, způsoby jejich dosažení s ohledem na dostupnost služeb, které budou poskytovány. Účelem IPOD je společně s klienty stanovit strategie, které pomohou řešit dopady nevhodné péče, poskytnout rodině jasný a konkrétní návod jak změn dosáhnout a poskytnout měřítko pro hodnocení progresu v rodině. Musí také zahrnovat aspekty na obou stranách – jak rodičů, tak dětí. U dětí to musí být zajištění bezpečí a minimalizace negativních důsledků případné traumatizace a negativních důsledků nevhodné péče rodičů, zajištění rozvoje všestranných potřeb dítěte a rozvoj kapacity dítěte. Na druhé straně rodiče by měli chápat potřeby dítěte a tomu přizpůsobit kvalitu rodičovské péče, nahradit nežádoucí výchovné chování žádoucími formami a posílit začlenění rodiny do komunity a osvojit si společensky přijatelné formy řešení stresových životních situací. Z pohledu novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, by měl být IPOD zpracován od počátku doby, kdy je poskytována sociálně-právní ochrana, nejpozději do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence. Pravidelně se aktualizuje, zejména

v situacích, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo kdy je dítě umístěno do ZDVOP nebo náhradní rodinné péče.

4.4 Sanace rodiny

„Sanace rodiny je soubor činností sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány a nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti ohroženému ve svém sociálním, biologickém a psychologickém vývoji.“ (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 18)

Činnosti, které zahrnuje sanace rodiny, jsou vždy realizovány multidisciplinárním týmem, který spolupracuje s dítětem a jeho rodinou. Tyto činnosti mají svou obsahovou, časovou i procesní strukturu, a to cíl, plán, realizace, monitoring a vyhodnocování. Cílem SR je předcházet ohrožení dítěte, zmírnit nebo eliminovat míru rizik a poskytnou celé rodině přiměřenou pomoc. Principem je pomoc dítěte poskytovaná prostřednictvím práce s rodinou, kdy dítě je vždy konečným příjemcem služby. Nejedná se o pouhou asistenci rodičům při řešení dlouhodobých problémů, kvůli kterým se rodina rozpadá. (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 20)

4.5 Standardy kvality

Standardy kvality dle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, § 9a obsahují principy a bodové hodnocení výkonu SPOD, standardy sociální práce s klientem, standardy personálního a organizačního zajištění výkonu SPOD, technicko-provozní zajištění SPOD. Jedná se o novinku, která se na SPOD objevila nově od 1. 1. 2015. Všechny úřady měly povinnost mít standardy zpracovány do konce roku 2014. Standardů je celkem 15, přičemž každý z nich je zaměřen na určitou oblast.

Novelizovaný zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 9a vymezuje okruhy, které by standardy měly obsahovat. Jedná se o principy a bodové hodnocení výkonu sociálně-právní ochrany, standardy sociální práce s klientem, standardy personálního a organizačního zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí a technicko-provozní zajištění sociálně-právní ochrany.

V tomto případě se nejedná přímo o metody práce, ale o způsob změny ve výkonu sociální práce na orgánech sociálně-právní ochrany dětí. Prostřednictvím standardů kvality jsou standardizovány postupy při práci s klientem díky metodickým postupům vytvořených jednotlivými pracovišti.

Standard č. 1 – Místní a časová dostupnost

OSPOD zajišťuje poskytování sociálně-právní ochrany v potřebném rozsahu na celém území své spádové oblasti a je přizpůsobena potřebám osob, jimž je nebo může být v budoucnu sociálně-právní ochrana poskytována nebo na něž se zaměřuje, zejména děti. Velmi důležitý je osobní výkon sociálně-právní ochrany, který je zajištěn každý všední den mimo pracovní dobu a ve dnech pracovního klidu. Mluví se o tzv. pohotovosti, kdy jeden pracovník OSPOD je povinen řešit naléhavé situace.

Standard č. 2 – Prostředí a podmínky

Výkon SPOD má být zajišťován v prostorách vhodných pro komunikaci s ohroženými dětmi a rodinami. Má přiměřené materiální vybavení s ohledem na výkon sociálně-právní ochrany na pracovišti i mimo něj. K dispozici je zejména přiměřený počet automobilů, mobilních telefonů, notebooků, fotoaparátů a dalších prostředků záznamové techniky pro práci v terénu. Dále také musí mít zajištěno hygienické zázemí a potřebné osobní ochranné pracovní prostředky

Standard č. 3 – Informovanost o výkonu sociálně-právní ochrany

Povinnost zveřejnit dálkový přístup nebo jiným vhodným způsobem vnitřní pravidla a postupy jím vytvořené za účelem naplnění těchto standardů kvality sociálně-právní ochrany. Informace o výkonu OSPOD jsou veřejně dostupné.

Standard č. 4 – Personální zabezpečení výkonu sociálně-právní ochrany

OSPOD má písemně stanovenou organizační strukturu, počet pracovních míst a pracovní profily jednotlivých zaměstnanců vykonávajících OSPOD. „*Základním východním kritériem je nejméně 1 zaměstnanec obce s rozšířenou působností zařazený do obecního úřadu k výkonu sociálně-právní ochrany na 800 dětí (osob do 18 let věku), které jsou hlášeny k trvalému pobytu ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany.*“ (MPSV, 2013, s. 2)

Standard č. 5 – Přijímání a zaškolování

Obsahuje podmínky přijímání nových zaměstnanců, dodržování lhůt pro zápis nových zaměstnanců, jejich školení a umožňování studentům i jiným fyzickým osobám stát se stážisty nebo dobrovolníky. S těmito stážisty a dobrovolníky má v případě stáže uzavřenou smlouvu a náležitě je proškolí.

Standard č. 6 – Profesionální rozvoj zaměstnanců

Vedoucí zaměstnanec OSPOD pravidelně hodnotí podřízené zaměstnance, má zpracovány individuální plány dalšího vzdělávání jednotlivých zaměstnanců. Školení má trvat minimálně 6 pracovních dní za kalendářní rok. Je nutné mít také zpracován systém finančního ohodnocení zaměstnanců.

Standard č. 7 – Prevence

Tento standard zavazuje OSPOD aktivně vyhledávat a monitorovat ohrožené děti. Prokazatelně koordinovat, případně vytvářet podmínky pro preventivní aktivity ve svém správním obvodu, přitom spolupracovat s dalšími subjekty.

Standard č. 8 – Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu

OSPOD jednotně postupuje při oznámení případu a jeho evidenci. Tyto případy jsou řešeny s ohledem na jeho naléhavost. Každý případ musí mít svého koordinátora. Zaměstnanci obce s rozšířenou působností mohou aktuálně pracovat maximálně s 80 rodinami. V případě práce s osobami pečujícími a osobami v evidenci může pracovat maximálně se 30 rodinami.

Standard č. 9 – Jednání, vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte

Při jednání s klientem dodržuje OSPOD základní principy výkonu sociálně-právní ochrany zejména: uplatňuje individuální přístup k potřebám každého klienta, podporuje samostatnost klientů, motivuje k péči o děti, posiluje sociální začleňování klientů, důsledně dodržuje lidská práva a základní svobody, podporuje kontakt s přirozeným sociálním prostředím a informuje klienta o postupech používaných při výkonu sociálně-právní ochrany. Zajišťuje také služby pro jednání s osobami se specifickými potřebami, u všech případů vyhodnocuje potřeby dítěte a situaci rodiny, sestavuje IPOD a pravidelně jej přehodnocuje.

Standard č. 11 – Kontrola případu

Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje pravidelnou kontrolu případů.

Standard č. 12 – Rizikové a nouzové situace

Zaměstnanci OSPOD na všech státních úrovních jsou připraveni na výskyt rizikových a nouzových situací a jsou seznámeni se situacemi, které mohou nastat v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany včetně postupů při jejich řešení.

Standard č. 13 – Dokumentace o výkonu sociálně-právní ochrany

Zavazuje OSPOD povinností zpracovávat, vést, evidovat a archivovat dokumentaci, včetně vedení elektronické dokumentace v informačním systému sociálně-právní ochrany dětí o klientech a dalších osobách.

Standard č. 14 – Vyřizování a podávání stížností

OSPOD umožňuje svým klientům a dalším osobám podat stížnost na kvalitu nebo způsob poskytování sociálně-právní ochrany. Tuto stížnost je možné podat anonymně. O všech možnostech podání stížností musí OSPOD své klienty informovat.

Standard č. 15 – Návaznost výkonu sociálně-právní ochrany na další subjekty

V tomto standardu se popisuje zprostředkovávání služeb jiných fyzických a právnických osob klientům podle jejich potřeb v souladu s IPOD a práci OSPOD v oblasti přípravy na samostatný život u dětí starších 16 let, které se nacházejí v ÚV, v NRP nebo v péči kurátorů. (MPSV, 2013, s. 1-7)

4.6 Krizová intervence

Ivonna Lucká in Matoušek (2003, s. 145) popisuje krizovou intervenci (dále jen „KI“) jako specializovanou pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Jde o zásah na úrovni rodiny, o sociální intervenci, někdy i o intervenci psychofarmakologickou případně spojenou s krátkodobou hospitalizací. Každá KI by měla být pokud možná okamžitá a klient by měl být ošetřen co nejdříve. V tomto ohledu jsou nenahraditelné linky důvěry v krizových centrech, které fungují 24 hodin denně. Mezi další principy KI patří snadná dosažitelnost, kontinualita péče a prevence možného zhoršení. Zákon o sociálních službách ji definuje jako službu, která je poskytována osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svou nepříznivou situaci vlastními silami.

4.7 Hodnocení situace rodiny

Proces identifikace ohroženého dítěte probíhá vně systému SPOD, v jeho kontextu se jedná o zcela zásadní aktivitu. Může být identifikováno ve školských a zdravotnických zařízeních, sociálních službách nebo v komunitě, ve které žije. Je důležité, aby ohrožené dítě bylo včas identifikováno. Spolupráce odborníků s veřejností závisí na povědomí o této povinnosti a schopnosti rozpoznat ohrožené dítě. Pro laickou veřejnost může být obtížné

určit, zda je dítě v ohrožení, proto by se měly OSPOD této problematice více věnovat v rámci preventivních činností (Pemová a Ptáček, 2012, s. 51)

Pro efektivní hodnocení a úspěch celé spolupráce je zásadní první kontakt s pracovníkem. Hodnocením rodiny zjišťujeme rodinné poměry dětí, mladistvých a dospělých v případě, že máme odůvodněné pochybnosti o tom, zda vlastní nebo náhradní rodina dítě vychovává přiměřeným způsobem, dítě se dostane do péče jiné rodiny nebo ústavu, matka nebo otec jsou v nepříznivé sociální situaci, při rozhodování o návratu dítěte do rodiny po jeho umístění mimo rodinu, při rozhodování o formě péče o dítě po rozvodu rodičů a další. Podnět k hodnocení může přijít od několika zdrojů. Může to být sám člen rodiny, zástupce státu hájící zájmy dítěte, zástupce státu řešící přestoupení zákona, popřípadě organizace, která se zabývá dítětem či dospělým členem. (Matoušek a Pazlarová, 2014, s. 110-111)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Účelem praktické části bakalářské práce je navázat na část teoretickou a prostřednictvím kvalitativního výzkumu odpovědět na výzkumné otázky pomocí polostandardizovaných rozhovorů se sociálními pracovníci. Kvalitativní výzkum jsem zvolila, protože díky němu budu moci hlouběji nahlédnout do dané problematiky.

5.1 Druh výzkumu

Vzhledem k tomu, že cílem práce je zjistit názor pracovníků OSPOD na novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí, autorka zvolila kvalitativní výzkum. Prostřednictvím tohoto výzkumu je možné získat větší množství informací potřebných pro výsledky výzkumu.

Existuje mnoho platných důvodů, proč dělat kvalitativní výzkum. Jedním z důvodů je podstata zkoumaného problému. Některé zkoumané oblasti se hodí spíše pro kvalitativní typ výzkumu. To je třeba příklad výzkumu, kdy se snažíme odhalit podstatu něčích zkušeností s určitým jevem. Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o kterých ještě moc nevíme. Naopak mohou být ale použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o kterých už něco víme. Kvalitativní metody nám mohou pomoci získat o jevu detailní informace, které kvantitativní metodou špatně získáme. (Strauss a Corbinová, 1999, s. 11)

Kvalitativní výzkum postupně získal v sociálních vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu. Neexistuje jeden obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum. Za kvalitativní výzkum považovat jakýkoliv výzkum, jehož výsledků nebylo dosaženo pomocí statistických metod nebo jiného způsobu kvantifikace. (Hendl, 2008, s. 48) Creswell (in Hendl 2008, s 48) „*kvalitativní výzkum považuje za proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ Druhá definice kvalitativního výzkumu je od Strausse a Corbinové (1999, s. 10) „*Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur, nebo jiných způsobů kvantifikace.*“

V kvalitativním výzkumu je počet respondentů poměrně malý, neklade si nároky na statistickou reprezentativnost a využívá například hloubkové individuální rozhovory. Pro-

vádíme systematický sběr dat a analýzu subjektivně získaného materiálu, při tom používáme procedury, které mají tendenci obsahovat minimální výzkumnou kontrolu. V centru výzkumné pozornosti je člověk, nebo lidé. Vytyčený problém není nikdy zcela ohraničený, tzn., že je při výzkumu stále průběžně vyjasňován a rozvíjen. (Kutnohorská, 2009, s. 24)

5.2 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Hlavním cílem práce je zjistit, jaký mají pracovníci příslušného OSPOD názor na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, která je účinná od 1. 1. 2013 a významně ovlivnila výkon sociální práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Konkrétně autorku zajímalo, jak byly na změny z novelizace připravování, jaké změny pro ně z novelizace vyplynuly, kolik času tráví administrativou a kolik s klienty apod.

Výzkumný problém byl pro danou bakalářskou práci definován takto:

Vliv novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí na práci sociálních pracovníků vybraného OSPOD v Jihomoravském kraji.

Vytvořením výzkumného problému se zahajuje samostatný výzkum. Výzkumník v něm přesně formuluje, co bude zkoumat. Je také základem, od kterého se odvíjejí všechny další kroky ve výzkumu. V úvodní fázi si výzkumník stanoví i koho chce zkoumat, kdy a v jakých situacích ho chce zkoumat. (Gavora, 2010, s. 18) Výzkumný problém se nevynechává lehce. Vyžaduje určitou zkušenost a přehled. Měl by vznikat postupně a měl by procházet myšlenkovými úvahami. Nedo zralé nápady obvykle nevedou k úspěšnému průběhu, tím ani k úspěšnému konci výzkumu. Výzkumník by měl prostudovat teoretickou stránku problematiky předtím, než zahájí jeho výzkum. (Gavora, 2010, s. 53)

5.3 Výzkumný vzorek a způsob výběru

V kvalitativním výzkumu se výběr vzorku popisuje jako účelový nebo expertní výběr. To znamená, že výběr byl proveden za určitým účelem nebo na podkladě badatelova posouzení. Badatelé si vybírají takový vzorek, který jim umožní co nejdůkladněji prozkoumat otázky vztahující se k cílům studie (Kutnohorská, 2008, s. 70).

5.3.1 Kritéria volby vzorku

Pro získání informací byly zvoleny pracovnice, které na příslušném OSPOD pracují minimálně 5 let, aby byly schopny posoudit svou práci dostatečně dlouho před novelizací.

Respondentky vybrané pro tento výzkum mají dostatečné zkušenosti s prací na OSPOD a dle názoru autorky dokázaly dobře posoudit svoji práci před i po novelizaci.

Vybraný úřad se skládá z pracovníků náhradní rodinné péče, kurátorů pro děti a mládež, terénních pracovníků a vedoucí OSPOD. Čtyři z těchto pracovníků přispěly svými odpověďmi k získání subjektivních informací na novelizaci zákona o sociálně právní ochraně dětí. Jednalo se o vedoucí odboru, kurátora pro děti a mládež a pracovníce náhradní rodinné péče. Vzhledem k rozlišnosti jejich práce se lišily i jejich odpovědi na kladené otázky.

Výzkumný vzorek je tvořen všemi 12 sociálními pracovníky pracujícími na orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Základním souborem jsou všechny sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí Městských úřadů s rozšířenou působností v České republice.

Výběrový soubor tvoří vedoucí sociálního odboru, kurátor pro děti a mládež a dvě pracovníce náhradní rodinné péče vybraného orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Jihomoravském kraji.

Výzkumné šetření bylo provedeno na Městském úřadě obce s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji se sociálními pracovníky OSPOD. Nejdříve byla oslovena vedoucí sociálního odboru, aby byl získán souhlas s provedením výzkumného šetření i s dalšími pracovníky tohoto odboru. Z důvodu zachování anonymity autorka více nespecifikuje, o jaké město se jedná. Dále autorka uvádí, že souhlas s rozhovory podepsaly všechny sociální pracovníce, se kterými byl výzkum proveden. Také z důvodu zachování anonymity nejsou tyto souhlasy přílohou práce.

5.4 Výzkumné otázky

Původní výzkumná otázka je pro výzkumníka směrníci, která jej vede k prozkoumání určité situace. Taková otázka pomáhá výzkumníkovi začít s výzkumem a v průběhu výzkumu mu usnadní zůstat zaměřený na jeho předmět. Důležitým aspektem výzkumné otázky je vymezení hranic toho, co se bude zkoumat. Výzkumná otázka zužuje výzkumný problém na velikost, která je reálně zkoumatelná. Tedy podle zakotvené teorie je výzkumná otázka jev, který identifikuje zkoumaný jev. Tento výrok říká, na co přesně se chceme za-

měřit a co chceme o daném předmětu vědět. U zakotvené teorie se často otázky orientují na dění a průběh. (Kutnohorská, 2008, s. 84)

Hlavní výzkumná otázka pro realizaci daného výzkumu byla stanovena následovně:

„Jaký je názor sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí?“

Dále bylo zapotřebí vytvořit dílčí výzkumné otázky, které doplňují hlavní výzkumnou otázku. Ty jsou následující:

- 1. Jak byli pracovníci OSPOD na novelizaci zákona připraveni?*
- 2. Kolik času tráví pracovníci OSPOD po novelizaci času administrativou?*
- 3. Pořádají se případové konference po novelizaci častěji?*
- 4. Jak se podíleli se pracovníci OSPOD na tvorbě standardů?*
- 5. Jak je náročné vytvářet individuální plán ochrany dítěte, myslíte si, že přispívají k lepší práci s klientem?*
- 6. Jaký je celkový názor pracovníků OSPOD na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?*

5.5 Metody, techniky sběru a analýzy dat

5.5.1 Polostandardizovaný rozhovor

Obecně můžeme rozhovor podle Kutnohorské (2008, s. 41) definovat jako systém verbálního kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat informace prostřednictvím otázek, které klade tazatel. Výzkumník získává informace prostřednictvím otázek směřujících ke zjištění skutečností vztahujících se ke zkoumanému problému. Podmínkou úspěšného rozhovoru je navození vztahu důvěry a spolupráce, vytvoření příjemného prostředí, promyslet si otázky, nevyvozovat ukvapené interpretace pod vlivem sympatie a antipatie a počítat s jistou nepřesností paměti dotazovaného.

U polostandardizovaného rozhovoru máme připraven rámcový seznam otázek (uveden v kapitole 5.6), na které se ptáme. Na odpovědi dotazovaného můžeme reagovat, doplňovat otázky a upravovat je. Autorka pokládala respondentům předem připravené otázky, přičemž při nedostatečných odpovědích pokládala doplňující otázky tak, aby odpovědi byly použitelné pro daný výzkum.

Produktem rozhovoru jsou odpovědi respondenta. Tyto odpovědi výzkumník zachytává na diktafon nebo jiné podobné zařízení. Nahrávání je ale možné pouze tehdy, pokud respondent vyslovil svůj souhlas. O při respondentově souhlase s použitím nahrávacího zařízení je vhodné přístroj umístit mimo zorné pole respondenta, aby neodvádělo jeho pozornost. Výhodou tohoto postupu je, že nezaměstnává výzkumníka, tudíž se může plně věnovat respondentovi a kladení otázek. (Gavora, 2010, s. 139)

5.5.2 Zakotvená teorie

Smyslem kvalitativního výzkumu je vytvořit teorii postavenou na vědecké tvořivosti. Je nutné, aby badatel vhodně pojmenoval kategorie. Pro efektivní tvorbu teorie je tvořivost nutná a badatel však musí vždy ověřit platnost všech kategorií a výroků o vztazích, ke kterým dospěje v průběhu výzkumu. „*Zakotvená teorie je induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů, proto se shromažďování údajů, jejich analýza a teorie vzájemně doplňují.*“ (Kutnohorská, 2008, s. 81) Cílem metody zakotvené teorie je vytvoření teorie, která co nejspolehlivěji odpovídá na zkoumané oblasti a vysvětluje je. Vyvinuli ji sociologové Anselm Strauss a Barney Glaser. Zakotvenou teorii ovlivnily tyto myšlenky:

- Pokud chceme vědět, o co jde, musíme vyrazit do terénu,
- Teorie zakotvená v realitě je pro rozvoj disciplíny velmi důležitá,
- Zkušenost a zážitky se v podstatě neustále vyvíjejí,
- Lidé aktivně utvářejí svět, ve kterém žijí,
- Je třeba zdůrazňovat změnu a průběh, proměnlivost a složitost života,
- Mezi podmínkami, smyslem a jednáním existují vzájemné vztahy.

(Kutnohorská, 2008, s. 82)

Dobře zakotvená teorie splňuje čtyři základní kritéria, podle kterých se posuzuje vhodnost teorie pro určitý jev, a jsou to: shoda, srozumitelnost, obecnost a kontrola. (Kutnohorská, 2009, s. 60-61)

Analýza v zakotvené teorii se skládá ze tří hlavních způsobů kódování:

- Otevřené kódování

- Axiální kódování
- Selektivní kódování

Pro vyhodnocení dat této práce bylo použito **otevřené kódování**. Je základním analytickým krokem, na který navazuje další analýza. Jedná se o část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Může jej nazvat také jako proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání a kategorizace údajů, během kterého jsou údaje rozebrány na samostatné části. Porovnáváním badatel zjišťuje podobnosti a rozdíly a jsou zvažovány domněnky o jevu, což vede k novým objevům. (Kutnohorská, 2009, s. 66)

5.6 Průběh sběru dat

Většina informací potřebných pro kvalitativní výzkum byly sesbírány během měsíce února 2015 a dodatečné informace v dubnu 2015. Byly pořízeny prostřednictvím polostandardizovaných rozhovorů a byly zcela anonymní. To znamená, že jména respondentů nejsou zveřejněna a získané informace jsou použity pro účely této bakalářské práce. Respondenti byli seznámeni s tématem bakalářské práce a obsahem jejích kapitol. Získaná data jsou doložena v Příloze III-V., včetně metody kódování, prostřednictvím které jsou vyhodnoceny. Jedná se o doslovnou transkripci rozhovorů. Data byla po sběru doslovně přepsána, poté byly vytvořeny kódy, prostřednictvím kterých byly vytvořeny kategorie.

Odpovědi na dílčí výzkumné otázky byly získány prostřednictvím těchto otázek v polostandardizovaném rozhovoru, které byly položeny respondentům:

1. *Byli jste na novelizaci zákona dostatečně včas připraveni a zaškoleni?*
2. *Jaké změny pro Vás po novelizaci nastaly?*
3. *Jak často navštěvujete po novelizaci své klienty?*
4. *Je pro Vás časově náročné vyhodnocovat situaci rodiny a vytvářet IPOD u jednotlivých dětí?*
5. *Jaké jste měla zkušenosti s PK před a po novelizaci?*
6. *Trávíte teď více času s administrativou?*
7. *Podílela jste se na tvorbě standardů?*
8. *Jaký je celkově Vás názor na novelizaci zákona, považujete ji za přínosnou*

6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

Tato kapitola se zabývá vyhodnocením rozhovorů, prostřednictvím kterých byl uskutečněn kvalitativní výzkum. Všechny rozhovory byly nahrávány, poté přepsány a na závěr prostřednictvím metody kódování vyhodnoceny. Rozhovory byly kódovány pomocí 6 kategorií, tudíž 6 barvami (oranžovou, modrou, zelenou, červenou, fialovou a žlutou). Na základě vyhodnocení kategorií byly vytvořeny dílčí výzkumné otázky, na které bylo zodpovězeno. Kategorie a jejich barvy znázorňuje Tabulka 5.

6.1 Vyhodnocení rozhovorů

Tabulka 5 Kategorie

Kategorie	Dílčí výzkumná otázka	Barva
Školení	Jak byli pracovníci OSPOD připraveni na novelizaci?	Oranžová
Administrativa	Kolik času tráví pracovníci OSPOD po novelizaci času administrativou?	Modrá
Případové konference	Pořádají se případové konference po novelizaci častěji?	Zelená
Standardy	Jak se podíleli pracovníci OSPOD na tvorbě standardů?	Červená
IPOD	Jak je náročné vytvářet individuální plán ochrany dítěte, myslíte si, že přispívají k lepší práci s klientem?	Fialová
Názor	Jaký je celkový názor pracovníků OSPOD na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb.	Hnědá

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 6 Základní informace k respondentům

Respondent	Pracovní zařazení	Datum uskutečnění rozhovoru	Věk	Délka praxe
R1	Kurátor pro děti a mládež	19. 2. 2015	38 let	9 let
R2	Vedoucí sociálního odboru	25. 2. 2015	55 let	17 let
R3	Pracovník náhradní rodinné péče	26. 2. 2015	49 let	18 let
R4	Pracovník náhradní rodinné péče	26. 2. 2015	32 let	5 let

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.1 Školení před novelizací

Touto otázkou chtěla autorka zjistit, jestli pracovníci vybraného OSPOD byli připraveni na novelizaci zákona, ať už průběžně, nebo nárazově.

Výzkumná otázka: Byly pracovníci OSPOD dostatečně proškoleni před novelizací?

Kategorie: školení (kódy: Brno, novela, školení)

Respondent č. 1 – sociální pracovnice přesto, že školení probíhalo již v roce 2012, vzpomíná, že byla na školení nejednou a to v Brně. Dle jejích slov si to nikdo neuměl nejspíš představit, jak to bude fungovat po té praktické stránce, protože je něco jiného novela napsaná na papíře, která ještě ani neprobíhá než jak je to ve skutečnosti v praxi.

Respondent č. 2 – tato respondentka má za to, že školení probíhalo pozvolna, postupně a každý z pracovníků k tomu přistupoval jinak. Bylo hodně školení a zaměstnanci celého sociálního odboru měli dostatečně velký prostor na to, aby se na novelizaci mohli připravit. Dále má také za to, že toto školení bylo dostatečné. Podle ní ale, pokud je něco nového, všichni se toho bojí, jsou z toho nejistí, zděšení, zkrátka se bojí, co novelizace přinese za změny. Většinou se potvrzuje, že pracovníci, kteří mají delší dobu praxe v oboru ví, že přibude administrativy.

Respondent č. 3 – i respondentka č. 3 považuje školení za dostatečné. Přispělo k tomu i to, že novela se dlouho schvalovala a mluvilo se o ní, takže získala informace i touto cestou.

Respondent č. 4 – podle názoru této pracovnice bylo školení dostatečné, probíhalo i v Brně na Magistrátu. Hlavně ale absolvovala školení, která probíhala až v době účinnosti novely, na kterých se probíralo, jak změny, které novela přinesla, fungují.

Celkově můžeme říct, že všichni respondenti odpověděli stejně, a to že absolvovali dostatečně s předstihem školení týkající se novelizace, ale také i v době účinnosti novely absolvovali školení v Brně. To považuje autorka práce za velmi přínosné, protože v době účinnosti je možné na školeních probírat i to, co není sociálním pracovníkům zcela jasné a hlavně mají již nějaké zkušenosti s novelizací v praxi.

6.1.2 Množství administrativy po novelizaci

Vzhledem k tomu, že velká část změn, které souvisí s novelizací zákona, je spojena s vyplňováním příslušných dokumentů, zajímalo autorku, jestli díky tomu tráví více času administrativou.

Výzkumná otázka: Tráví pracovníci OSPOD po novelizaci více času administrativou?

Kategorie: administrativa (kódy: čas, papíry, práce)

Respondent č. 1 – podle této respondentky je to v podstatě více papírů a se zavedením vyhodnocování situace rodiny a dalších věcí, je to podle ní až nadměrná administrativní zátěž. Vyplňování různých formulářů jí zabírá hodně času.

Respondent č. 2 – vedoucí sociálního odboru jednoznačně odpověděla, že té administrativy opravdu přibýlo. Ať už jsou to IPODy, nebo další věci, je to ukrájení času, kdy by pracovnice OSPOD mohly být s klienty v terénu.

Respondent č. 3 – „*Nehorázně, to je neskutečné.*“ Kvůli této nadměrné administrativní zátěži navštěvuje své klienty daleko méně, přesto by je měla po novelizaci daleko více. Podle této respondentky je to ale bohužel realita.

Respondent č. 4 – pro pracovnice náhradní rodinné péče přibýla administrativa především z důvodu zavedení dohod o výkonu pěstounské péče. Další administrativa je spojena se vzděláváním pěstounů, které je třeba organizovat a také s větším počtem návštěv v rodinách, se kterých je třeba psát zápisy. Kdyby stíhala vše, tak jak má, navštěvovala by své

klienty, se kterými má uzavřeny dohody o výkonu pěstounské péče každé dva měsíce a ostatní klienty každého půl roku.

Z výpovědí respondentů je patrné, že administrativní zátěž je nadměrně zvýšená po novelizaci. Při realizaci rozhovoru bylo na všech respondentech vidět, že administrativy vážně přibýlo a že nejsou schopni to ve své pracovní době zvládat.

6.1.3 Případové konference

Vzhledem k tomu, že s účinností novely mají všechny orgány sociálně-právní ochrany dětí povinnost pořádat případové konference vždy před podáním návrhu na soud, zajímalo autorku práce, jak se změnilo množství pořádaných případových konferencí před a po novelizaci. Odpovědi respondentů se lišily s ohledem na vykonávanou pracovní pozici na sociálním odboru.

Výzkumná otázka: Pořádají se případové konference po novelizaci častěji?

Kategorie: případová konference (kódy: častější, případová konference)

Respondent č. 1 – dle slov kurátorky jsou případovky, jak tomu slangově říkají na úřadě, přínosná věc, považuje je za dobré, ale tím, že je musí člověk organizovat, opět se dostáváme k otázce času a další administrativy a podotýká, že po novelizaci se případové konference konají častěji.

Respondent č. 2 – kurátoři pro děti a mládež pořádali obdobu případových konferencí, které nazývali jako týmová setkání nebo výchovné komise ve školách a v rámci OSPOD. Nyní je ale pořádají častěji, dokonce některé z pracovníků sociálního odboru jsou proškolené jako facilitátorky a vedoucí by chtěla, aby se v tomto směru vzdělávaly i další pracovníce.

Respondent č. 3 – na oddělení náhradní rodinné péče se před novelizací případové konference nepořádaly. Ze strany této respondentky byla iniciativa pořádání případové konference, a proto si zažádala o facilitátory z neziskové organizace IQ Roma servis a ta se uskutečnila až po novelizaci.

Respondent č. 4 – ani tato respondentka před účinností novelizace nepořádala, ani se nepodílela na organizaci případových konferencí.

Jak již bylo zmíněno, kurátoři pro děti a mládež pořádali obdobu případových konferencí poměrně často ještě před novelizací zákona o sociálně právní ochraně dětí. Pro tuto

složku sociálního odboru to nebyla žádná novinka. Naopak pracovnice náhradní rodinné péče se s případovou konferencí setkaly až po proběhlé novelizaci. Objevuje se zde trend školit pracovnice OSPOD jako facilitátorky. Autorka práce toto považuje za velmi přínosné jak z ekonomické stránky věci, tak ze strany efektivního využití času, protože pracovnice je většinou přítomna na pracovišti OSPOD, tudíž je k dispozici. Také si autorka myslí, že je to dobré, protože pracovnice se mezi sebou navzájem znají a nevstupuje tak do případové konference nikdo cizí.

6.1.4 Tvorba standardů

Protože standardy kvality jsou věcí novou, ale také obávanou, autorku práce zajímalo, zda pracovnice OSPOD při své práci musely zvládat i časově náročnou tvorbu těchto standardů.

Výzkumná otázka: Podíleli se pracovníci OSPOD na tvorbě standardů?

Kategorie: standardy (kódy: všichni, školení, standardy)

Respondent č. 1 – určitě se podíleli všichni dle slov kurátorky pro děti a mládež. Zpracovávali ve skupinách, jak to na Městském úřadu funguje a zaměstnankyně přijaté na zpracování standardů poté posílaly, jak je zpracovaly a zda to tak může být, tudíž ke schválení.

Respondent č. 2 – Vedoucí sociálního odboru popisovala, jak se všichni podíleli od prvočátku, kdy v rámci projektu C2 přijali dvě nové zaměstnankyně na tvorbu standardů. Všichni pracovníci se k jednotlivým standardům vyjádřili, pracovali ve skupinách na školení. Zmiňovaný OSPOD má také zkušenosti ze školení, na kterých byly pracovnice z jiných obcí a vyměňovaly si informace o tvorbě standardů. Podle vedoucí to bylo velmi přínosné.

Respondent č. 3 – „*Jasně že jo a nejednou.*“

Respondent č. 4 – Vzpomíná, že absolvovala školení přes Girasole, kdy byla s ostatními rozdělena na skupinky a jedna dělala jeden standard, druhá druhý. Na základě těchto výstupů již zmiňované pracovnice zabývající se standardy psaly finální verze standardů.

Na tvorbě standardů se podílely nejen pracovnice, které se zúčastnily tohoto výzkumu, ale také všechny ostatní pracovnice příslušného OSPOD. Za velkou výhodu autorka považuje účast na projektu C2, díky kterému bylo možno přijmout dvě zaměstnankyně zaměřené přímo na tuto činnost. Považuje to za velkou úlevu pro ostatní zaměstnankyně.

6.1.5 Vyhodnocování individuálního plánu ochrany dítěte

Vyhodnocování individuálního plánu ochrany dítěte je novinka, kterou do teď pracovníce OSPOD nemusely dělat. Proto autorku zajímalo, jak se pracovníce s touto novinkou vypořádávají a jestli je to pro ně náročné.

Výzkumná otázka: Je náročné vytvářet individuální plán ochrany dítěte, myslíte si, že přispívají k lepší práci s klientem?

Kategorie: IPOD (kódy: práce, čas, zátěž)

Respondent č. 1 – tato respondentka si není jistá, zda tvorba individuálních plánů ochrany dítěte je přínosná. Dle jejího názoru to klienty spíše zatěžuje, než aby to plnilo svůj účel, protože to zatěžuje rodiny. Je tam hodně informací, které musí od rodiny zjistit a to nepřispívá k dobré spolupráci s klientem. V některých případech je ráda, když vůbec naváže nějakou spolupráci s rodinou nebo klientem (v případě problémových rodin). Ne každému je příjemné se bavit o všem a může to vytvořit špatné vztahy mezi pracovníkem a klientem.

Respondent č. 2 – Považuje je za velkou administrativní zátěž, můžeme hovořit až o ukrojení času, dle jejího názoru. Na druhou stranu individuální plány ochrany dítěte dávají hezký přehled spisu a jednotlivého případu dítěte.

Respondent č. 3 – Dle slov této respondentky je na vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte potřeba delší čas než 30 dnů. Tuto lhůtu ukládá zákon č. 359/1999 Sb. Problémem je to, že nemůže vytvářet soustavně jeden IPOD, protože mezi tím má na práci třeba zorganizování případové konference a další věci, které ji v této práci brzdí. Druhým problémem je, že se musí čekat na všechny zprávy, o které si zažádala, jako je škola, lékař apod.

Respondent č. 4 – Pro jednu z pracovníků náhradní rodinné péče je vytváření individuálních plánů ochrany dítěte velmi náročné. Nejdříve musí udělat vyhodnocení situace dítěte, aby z toho poté mohla vytvořit IPOD. Musí se zažádat o informace ze školy, od lékaře, udělat se návštěva rodiny, konzultuje se to s nimi. I u této respondentky je problémem to, že nemá soustavně čas věnovat se jen jednomu případu.

Podle všech respondentek je vytváření individuálního plánu ochrany dítěte velká administrativní zátěž. V případě, že by měly vyhrazen dostatek času pouze na jejich tvorbu, bylo by to pro ně lepší. K této otázce se autorka více vyjádří v diskuzi.

6.1.6 Celkový názor na novelizaci

Tuto otázku autorka práce považuje za nejdůležitější, protože vyjadřuje celkový názor sociálních pracovníků na všechny změny, které byly výše popsány. Je nejdůležitější dílčí otázkou k získání odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

Výzkumná otázka: Jaký je celkový názor pracovníků OSPOD na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Kategorie: názor (kódy: dobré, přínosná, nevím, zvyknout)

Respondent č. 1 – Kurátorka pro děti a mládež si myslí, že v určitém pohledu novelizace zákona byla přínosná. A to zejména proto, že je možné se věnovat více individualitě člověka a více se zaměřit na děti. Můžeme říct, že za největší přínos považuje případové konference. Na druhou stranu administrativní zátěž je podle jejich slov „šílená“. Myslí si, že práci s rodinou vykonávala stejně před i po novelizaci, pouze s tím rozdílem, že nyní musí všechno zcela podrobně vypisovat a nevidí v tom přínos pro klienta.

Respondent č. 2 – Podle slov vedoucí sociálního odboru je vždy něco dobrého a něco špatného. Věřící, že až si všechny pracovníce zvyknou na administrativní zátěž, tak to bude lepší. Je to vše jen o tom času, než si na změny, které přinesla novelizace, všichni zvyknou.

Respondent č. 3 – Pracovnice náhradní rodinné péče považuje novelizaci přínosnou zejména v hodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu, protože dle jejich slov péče na přechodnou dobu existovala již dlouhou dobu, ale nebylo ji možné dělat. Naopak ale podle ní není dobře, že sem musí umísťovat všechny děti, zejména ty starší. Raději by volila, kde je to vhodné a kde ne, ale kraj chce, aby všechny děti byly umístěny v případě potřeby právě do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Respondent č. 4 – Poslední respondentka považuje za dobré vyhodnocování situace rodiny, ale pouze v případě, že někam postupuje spis, nebo sama přebírá nějaký postoupený spis. Myslí si, že dělat to ve všech případech daných novelizací je hrozně časově náročné a není to schopna zvládat.

7 DISKUSE

V této kapitole se bude autorka práce zabývat shrnutím výsledků, které zjistila dílčími výzkumnými otázkami během výzkumného šetření se sociálními pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Jihomoravském kraji. Na základě těchto výsledků bude zodpovězena hlavní výzkumná otázka „*Jaký je názor sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí?*“

Všichni respondenti na otázku školení odpověděli velmi podobně. Školení, která se týkala novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byla dostatečná na to, aby se dokázali připravit na změny, které nastanou účinností této novely.

Se změnami, které přinesla zmíněná novelizace, přibyla administrativa natolik, že sociální pracovníci se domnívají, že až 80% času tráví administrativou. Tu nejsou však v praxi schopni zvládat vzhledem k vyhodnocování situací rodin a vyplňování individuálních plánů ochrany dítěte. S tím souvisí to, že pro potřeby IPOD musejí žádat příslušné orgány jako školu, lékaře a zařízení ústavní výchovy o zprávy, čím se vyplňování prodlužuje.

Jako velmi pozitivní vnímají respondenti pořádání případových konferencí, díky kterým mohou s ostatními odborníky přizvanými na tato setkání vyřešit mnohdy problémové situace dětí problémových rodin. S tím opět ale souvisí množství času, které musejí trávit přípravou případových konferencí. Po nich také musí dělat zápisy, co znamená další administrativu. Za nejvíce pozitivní ji považují pracovníci náhradní rodinné péče, pro které začaly případové konference až v době účinnosti novelizace zákona. Vedoucí příslušného Městského úřadu se snaží, aby se v průběhu času vzdělávaly všechny pracovníce jako facilitátorky. To by přispělo k lepší efektivitě práce na sociálním odboru.

Do komplementace standardů byly zahrnuty všechny pracovníce sociálního odboru, včetně respondentek výzkumu této bakalářské práce. Při školení je probíraly a společně tvořily. Prostřednictvím zmiňovaného Evropského sociálního fondu České republiky a projektu C2 dvě pracovníce tyto standardy kompletovaly. Projekt končí v květnu 2015. Do té doby proběhne ještě několik schůzek zástupců příslušného Městského úřadu s jinými úřady, kde se budou doladovat poslední detaily, aby mohly být standardy dokončeny.

Individuální plány ochrany dítěte jsou velmi diskutovaným tématem. Jak už bylo zmíněno, jejich realizace je velmi časově náročná. Autorka velmi ocenila odpověď respondentky č 1, která si není jistá, zda vyplňování IPODu s rodinami přispívá k dobré spolupráci mezi klientem a sociálním pracovníkem. Je pravda, že ne všichni klienti jsou otevřeni spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Hlavně v případech, kdy se jedná o problémovou rodinu, která nechce svoje problémy řešit se státním úředníkem. Respondentka také podotkla, že někdy jsou vůbec rádi, že klienti s nimi chtějí spolupracovat.

Celkový názor pracovníků na novelizaci zákona je poměrně kladný, někteří jsou rádi, že se více zaměřuje na individualitu člověka a možnost více se věnovat dítěti. Za velké plus je považována také pěstounská péče na přechodnou dobu, která do teď nebyla nijak přesněji právně ukotvena. I zde ale narážejí pracovnice náhradní rodinné péče na problém. A to je ten, že dle jejich názoru by neměly být naprosto všechny děti umístěovány do tohoto institutu náhradní rodinné péče. Dokonce autorka narazila i na pozitivní názor respondenta na individuální plán ochrany dítěte. Dle poloviny respondentů je to přínosný nástroj, díky kterému je možno získat celkové a přehledné informace o dítěti. Zejména v případech, kdy se spis postupuje na jiný městský úřad.

Výsledky této práce jsou srovnány s prací Nikolý Štroblové, která v roce 2014 na Univerzitě Karlově v Praze obhájila svou práci s názvem Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. Autorka si vědoma, že v případě zmiňované práce se jednalo o kvantitativní výzkum, tudíž není možné porovnávat doslovně výsledky. Nikola Štroblová však měla pouze 11 respondentů pro účely svého šetření, což není tak velký rozdíl, který by nemohl být porovnán. Její výzkum byl realizován na Městském úřadu v Klatovech, Městském úřadu v Horažďovicích a Městském úřadu v Sušici. Tyto města se nacházejí v Plzeňském kraji, tudíž se bude jednat o komparaci Jihomoravského a Plzeňského kraje. V Plzeňském kraji pociťují respondenti nedostatek pracovníků, proto nestačí zajišťovat celkovou agendu. Přesto, že otázka ohledně dostatečného počtu pracovníků na Městském úřadu Jihomoravského kraje nebyla položena, všichni respondenti v rámci jiných otázek odpovídali, že se potýkají s nadměrnou administrativní zátěží, kterou nestíhají. Z toho vyplývá, že i zde je zřejmě nedostatek pracovníků. Respondentům v Plzeňském kraji byla položena otázka, zda mají potřebu se vzdělávat v oblasti změn vyplývajících z novelizace a zda mají dostatek informací ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí a Krajského úřadu. Opět ani zde nebyla položena stejná, nebo podobná otázka, ale z odpovědí respondentů v Jihomoravském kraji je znát, že školení, která absolvovali, byla dostatečná pro to, aby získali potřebné

informace k novelizaci. Tím, že školení, která absolvovali, byla pořádána Krajským úřadem v Brně, můžeme říci, že respondenti dostali dostatek informací právě z Krajského úřadu. Autorku tyto rozlišné výpovědi překvapily, protože předpokládala, že přípravy pracovníků OSPOD by měly probíhat ve všech krajích stejně, neboť byly zaštiťovány Ministerstvem práce a sociálních věcí. Naopak respondenti obou krajů považují vyhodnocování situace rodiny a s tím související individuální plány ochrany dětí za negativní z důvodu časové zátěže při tvorbě těchto nástrojů sociální práce. Jednoduše řečeno, nemají na to čas. Co se týče standardů kvality, respondenti Plzeňského kraje mají za to, že by měly zůstat pouze v sociálních službách. Naopak respondenti Jihomoravského kraje je považují za přínosné. Poslední dvě změny, na které nahlíží všichni respondenti pozitivně je pořádání případových konferencí a pěstounská péče na přechodnou dobu. Celkově můžeme říct, že odpovědi respondentů z obou krajů se poměrně shodují, až na nedostatek informací, které pociťují respondenti Plzeňského kraje.

Jako doporučení pro praxi by autorka doporučila navýšení zaměstnanců na orgánu sociálně-právní ochrany dětí, protože z výpovědí všech respondentů zaznělo, že administrativní zátěž nejsou v tomto počtu schopni zvládat. I přesto, že na toto pracoviště byly přijaty dvě pracovnice na implementaci standardů, ostatním pracovníkům práce nebylo, protože jejich práce je vytvářet pouze standardy. Autorka by považovala za velmi přínosné, kdyby na tomto pracovišti byl zaměstnanec, který by měl na starosti agendu individuálních plánů ochrany dítěte, čím by ostatní sociální pracovníci mohli mít více času na návštěvy rodin v domácnosti, administrativu spojenou s návštěvami v rodinách a podobně. Další možnou variantou by bylo navýšení pracovních úvazků pracovníků, které mají pouze poloviční úvazek s tím, že by se podíleli na vytváření individuálních plánů ochrany dítěte.

Výsledky této práce mohou být použity v rámci školení, workshopu nebo studijní přípravy žáků sociálních oborů. Díky těmto výsledkům si mohou studenti uvědomit, že před účinností novely byl OSPOD pouze kontrolním orgánem, kdežto nyní vykonává přímo práci s klienty, se kterými v rámci nových metod sociální práce spolupracuje. Přes všechna negativa novelizace spojená s navýšením administrativy zde můžeme najít velké pozitivum pro klienty. Nejen že nyní mají možnost více komunikovat s pracovníky OSPOD v rámci pravidelných návštěv, ale pracovníci mají ucelený přehled o klientovi a jeho životě. Můžeme říci, že péče o klienty se novelizací zákona prohloubila. Tím mohou pracovníci OSPOD předcházet všem negativním jevům, které by se mohly vyskytnout.

Výsledná zjištění tohoto výzkumu nebudou předložena na příslušném orgánu sociálně-právní ochrany dětí, protože o ně při realizaci výzkumného šetření neprojevil zájem.

8 ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jaký mají názor sociální pracovníci pracující na orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Jihomoravském kraji názor na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně, která je účinná od ledna 2013. Výsledku bylo dosaženo pomocí kvalitativního výzkumu, prostřednictvím polostandardizovaného rozhovoru. Novelizace přinesla velké změny, jak bylo v této práci popsáno a není pochyb, že tyto změny ovlivnily práci sociálních pracovníků. Bylo poukázáno také na to, jak časově náročné tyto změny jsou. Díky této novelizaci tráví pracovníci OSPOD mnohem více času administrativou, kvůli které nemají dostatečný čas na své klienty.

Téma práce je obohacující nejen pro laickou veřejnost, ale také pro některé sociální pracovníky, kteří spolupracují s OSPOD. Právě tito čtenáři se mohou srozumitelnou formou dozvědět, co novelizace přinesla za změny. Někdy se setkáváme s negativním postojem veřejnosti k pracovníkům OSPOD s argumenty, že práce, kterou vykonávají, by mohla být zvládnuta lépe. Podle výsledků kvalitativního výzkumu mohou čtenáři vidět, že administrativní zátěž, kterou musí sociální pracovníci na OSPOD zvládat, protože jim vyplývá ze zákona, je velmi časově náročná.

V teoretické části byly zmíněny informace důležité pro praktickou část, popisuje problematiku rodiny; sociální služby, které spolupracují s rodinami; definuje sociálního pracovníka, metody práce s rodinami a komparaci změn před a po nabytí účinnosti novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Praktická část byla zaměřena na zjišťování změn, které novelizace zákona přinesla a jejich dopady na praxi. Úkolem praktické části bylo také zodpovězení hlavní výzkumné otázky, ale i dílčích výzkumných otázek. Výzkum realizovaný rozhovory obsahoval několik otázek, prostřednictvím kterých měla být zodpovězena hlavní výzkumná otázka. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a jejich přepisy byly zveřejněny v této bakalářské práci.

Prostřednictvím této bakalářské práce je důležité uvědomění si, jak časově náročná je celkově práce sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní činnosti. Přesto, že by rádi věnovali více času práci s klienty, dodržování některých zákonů, včetně této novelizace jim to nedovoluje. I přesto se sociální pracovníci snaží vynaložit veškeré úsilí, aby se co nejvíce mohli věnovat svým klientům a poskytovat jim péči, kterou potřebují. Poskytnutí rady je někdy klíčovým začátkem pro klienta, aby byl schopný řešit svou nepříznivou životní

situaci, nebo jen problémy obyčejných dní. Od toho jsou tu právě sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-925.
- [2] BECHYŇOVÁ, Věra, 2012. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. ISBN 978-802-6201-816.
- [3] DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada Pub. ISBN 80-716-9254-9
- [4] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.
- [5] GABURA, Ján, 2012. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: Iris. ISBN 978-80-89256-95-2.
- [6] GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [7] GÉRINGOVÁ, Jitka, 2011. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton. ISBN 978-807-3873-943.
- [8] HARTL in Matoušek, Oldřich, 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8548-2.
- [9] HOLÁ, Lenka, 2014. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4.
- [10] KOPŘIVA, Karel, 2006. *Lidský vztah jako součást profese*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-736-7181-6.
- [11] KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ, 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-214-1.
- [12] KUTNOHORSKÁ, Jana, 2008. *Výzkum ve zdravotnictví: metodika a metodologie výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-1877-3.
- [13] KUTNOHORSKÁ, Jana, 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-2713-4.
- [14] LUCKÁ in MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

- [15] MACELA, Miloslav, 2012. *Na cestě k funkčnímu systému ochrany práv dětí* (2.). Právo a rodina, s. ISSN 1212-866X.
- [16] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. Základy sociologie, sv. 8. ISBN 978-80-262-0522-7.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-x.
- [18] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie, sv. 8. ISBN 80-864-2905-9.
- [19] NOVOTNÁ, Věra, Vladimír Fejt, 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-808-6723-778.
- [20] NOVOTNÝ, Petr, 2014. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5163-4.
- [21] PEMOVÁ, Tereza, Radek Ptáček, 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4743-172.
- [22] STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 808583460x.
- [23] ŠTROBLOVÁ Nikola, 2014. *Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pracovníků sociálně-právní ochrany dětí*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí práce Mgr. Karolina Dobiášová.

Internetové zdroje:

- [24] *Novela zákona*. [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z:
<http://www.adopce.com/novela-zakona/>
- [25] *Novela zákona o sociálně-právní ochraně*. [online]. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf
- [26] *Implementace standardů kvality sociálně právní ochrany dětí správního obvodu* [online]. [cit. 2015-02-06]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/implementace-standardu-kvality-socialne-pravni-ochrany-deti>

- [27] *Standardy kvality pro OSPOD*. [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15511/Standardy_OSPOD.pdf
- [28] *Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 k 21. 12. 2012*. [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14227/Informace_1.pdf
- [29] *Soubor otázek a odpovědí k novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14776/faq.pdf>

Legislativní zdroje:

- [30] Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů.
- [31] Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů.
- [32] Zákon č. 401/2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
KI	Krizová intervence
LZPS	Listina základních práv a svobod
NZSPOD	Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
ÚV	Ústavní výchova

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Osobnostní vlastnosti sociálního pracovníka</i>	23
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Výkon sledování výchovy	20
Tabulka 2 Týrané, zneužívané a zanedbávané děti	21
Tabulka 3 Vzdělání zaměstnanců OSPOD k 31. 12. 2013	23
Tabulka 4 Komparace změn vyplývajících z novelizace zákona č. 359/1999 Sb.	27
Tabulka 5 Kategorie.....	44
Tabulka 6 Základní informace k respondentům	45

SEZNAM PŘÍLOH

P I Prvotní zhodnocení situace dítěte

P II Vyhodnocování situace dítěte

P III Rozhovor č. 1

P IV Rozhovor č. 2

P V Rozhovor č. 3 a 4

PŘÍLOHA PI – PRVOTNÍ ZHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE

Prvotní zhodnocení situace dítěte

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zejm. podle § 54 a § 55 zákona a podle směrnice MPSV č. j.: 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče bylo dítě/děti:

Jméno, příjmení, datum narození:

zařazeno/y do základní evidence orgánu sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Břeclav z důvodu, resp. na základě:

orgán SPOD byl ustanoven opatrovníkem (soudem, OSZ, KSZ, správním org.) (čl. 2 odst. 1 písm. g) směrnice)	
orgán SPOD byl soudem ustanoven poručníkem (čl. 2 odst. 1 písm. g) směrnice)	
oznámení o přijetí dítěte do ZDVOP dle § 10 odst. 4 a § 42 odst. 12 zákona (čl. 2 odst. 1 písm. b) směrnice)	
oznámení poskytovatele zdravotních služeb dle § 10a odst. 1 zákona (čl. 2 odst. 1 písm. c) směrnice)	
oznámení fyzické osoby dle § 10a odst. 2 zákona (čl. 2 odst. 1 písm. písm. d) směrnice)	
oznámení rodiče o tom, že dítě bylo předáno do péče budoucímu osvojiteli (čl. 2 odst. 1 písm. e) směrnice)	
oznámení zastupitelského úřadu ČR dle § 36 odst. 1 písm. a) zákona (čl. 2 odst. 1 písm. f) směrnice)	
rozhodnutí o zahájení trestního stíhání proti mladistvému (čl. 2 odst. 1 písm. h) směrnice)	
zahájení tr. řízení o prověřování a uložení opatření dítěti mladšímu 15 let (čl. 2 odst. 1 písm. h) směrnice)	
vyrozumění o zahájení přestupkového řízení proti mladistvému (čl. 2 odst. 1 písm. i) směrnice)	
rozhodnutí o zahájení trestního stíhání osoby pro trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění spáchaný na dítěti dle § 6 písm. e) zákona (čl. 2 odst. 1 písm. j) směrnice)	

úřední záznam PČR o provedení vykazání ze společného obydlí, ve kterém žije nezletilá osoba (čl. 2 odst. 1 písm. k) směrnice)	
oznámení od OÚ dle § 37 odst. 2 zákona o přijetí opatření k ochraně dítěte, které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče nebo jeho život, příznivý vývoj nebo důležitý zájem je vážně ohrožen (čl. 2 odst. 1 písm. l) směrnice)	
postoupení spisové dokumentace jiným OÚIII. z důvodu změny místní příslušnosti (čl. 2 odst. 1 písm. m) směrnice)	
skutečnosti nasvědčující tomu, že by se mohlo jednat o dítě uvedené v § 6 zákona o SPOD (čl. 2 odst. 1 písm. a) směrnice)	

Datum provedení prvotního zhodnocení:

Jméno, příjmení, funkce:

Podpis:

PŘÍLOHA PII – VYHODNOCOVÁNÍ SITUACE DÍTĚTE

VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE A RODINY

Jméno a příjmení dítěte: _____

RČ / datum narození: _____ Číslo spisu OM: _____

SITUACE DÍTĚTE:

1. ZDRAVÍ

- Nedostatečná preventivní zdravotní péče
- Nedostatečná specializovaná zdravotní péče
- Nedodržování doporučení lékařů
- Zdravotní postižení dítěte
- Znamky syndromu CAN
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zdraví dítěte nebyly zjištěny

2. VZDĚLÁNÍ

- Časté omluvené absence
- Časté neomluvené absence
- Nedostatečná příprava do školy
- Zhoršené prospívání/ chování ve škole
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se vzdělání dítěte nebyly zjištěny

3. EMOČNÍ VÝVOJ A CHOVÁNÍ

- Chybějící přijetí od rodičů / pečujících osob
- Chybějící laskavá péče ze strany rodičů/ pečujících osob
- Emoční strádání – chybějící podpora dítěte / neadekvátní reakce na dítě
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se emočního vývoje a chování dítěte nebyly zjištěny

4. VZTAHY V RODINĚ A DALŠÍ SOCIÁLNÍ KONTAKTY

- Problémy ve vztazích mezi rodiči
- Problémy ve vztahu dítě - rodiče
- Problémy ve vztazích se sourozenci
- Problémy ve vztazích v rámci širší rodiny /chybějící podpora ze strany širší rodiny
- Problémy ve vztazích s vrstevníky
- Rizikové vrstevnické vztahy
- Prvky násilí v rodině
- Závislosti v rodině
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se vztahů v rodině dítěte a jeho dalších sociálních kontaktů nezjištěny

KAPACITA RODIČŮ / PEČUJÍCÍCH OSOB ZAJISTIT PÉČI O DÍTĚ:

5. ZÁKLADNÍ PÉČE

- Nedostatečná základní péče o dítě
- Podmínky v domácnosti ohrožující prospívání dítěte
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění základní péče o dítě nezjištěny

6. ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČÍ A OCHRANY DÍTĚTE

- Psychické trestání
- Fyzické trestání
- Nezáměr o prospívání dítěte
- Sexuální zneužívání
- Nedostatečná ochrana dítěte před zneužitím
- Nedostatečný dohled nad dítětem
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění bezpečí a ochrany dítěte nezjištěny

7. SCHOPNOST DÁVAT DÍTĚTI VHODNÉ PODNĚTY A STIMULOVAT JEHO ROZVOJ

- Problematická/chybějící komunikace s dítětem
- Nedostatečný zájem rodiče o školní docházku dítěte, přípravu do školy, školní výsledky
- Chybějící podpora volnočasových aktivit/bezpečného trávení volného času
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění péče, stimulující rozvoj dítěte nezjištěny

8. STABILITA

- Chybí stabilní pečující osoba
- Časté stěhování
- Rodiče jsou dlouhodobě bez zaměstnání
- Nedostatek financí v rodině
- Problémy s hospodařením
- Jiné
- Uvedené skutečnosti týkající se zajištění stabilní péče o dítě nezjištěny

Aktuálně založen důvod pro zpracování podrobného vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny včetně tvorby IPOD, z důvodu zjištění ohrožení na životě, zdraví, bezpečí a příznivém vývoji dítěte dle § 6 ZSPOD (zejm. s ohledem na četnost a intenzitu) ve spojení s § 9a a § 10 odst. 3 písm. c) ZSPOD.

Vypracoval/a:

Dne: _____

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 1

Tazatel: Byli jste na novelizaci zákona dostatečně včas připraveni a proškoleni?

R1: Jo, 203, to už asi ani moc nepamatuju. Vždycky se novela, ať je jakákoliv... Určitě jo, **určitě jsme měli školení**, ale je pravda, že probíhalo už v roce 2012, což jako popravdě vzpomínat už 3 roky pozadu, je pro mě jako docela mazec. **Ale určitě jsem byla v Brně a nejednou.**

Tazatel: A dali Vám to dost včas dopředu vědět?

R1: **On si to nikdo neuměl představit nejspíš, jak to bude fungovat po té praktické stránce.** Jakože ono něco jiného je teorie napsaná na papíře, jako novela, která v podstatě neprobíhá, než jak to probíhá v praxi.

Tazatel: Jaké změny pro Vás po novelizaci nastaly?

R1: **V podstatě je to víc papírů**, že jo. Ta práce se dělala vždycky, s klientem se pracovalo vždycky, ale se zavedením vyhodnocování a se zavedením těchto věcí je to podle mě nadměrná administrativní zátěž.

Tazatel: Takže můžete říct, že s administrativou trávíte více času než dříve?

R1: Samozřejmě, protože, neříkám, je tak třeba spousta přínosů, myslím, že **případovky jsou přínosná věc.** **Ale tím, že to člověk musí organizovat, tak to zabírá hodně času.** Jakože tam celkově bych řekla, že veškeré vyplňování všeho možného zabírá hromadu času.

Tazatel: Jak často navštěvujete po novelizaci své klienty?

R1: Stejně jako před novelizací, Nedá se říct, že, že by tam byla nějaká změna. I vzhledem k počtu dětí to musíme stíhat, nedá se nic dělat. U nás kurátorů je to pořád stejné – jednou za 3 měsíce návštěva dítěte v ústavu. Pro nás je to stejné.

Tazatel: Je pro Vás časově náročné vyhodnocovat situaci rodiny a vytvářet IPOD u jednotlivých dětí?

R1: To je to, co jsem říkala. Ta práce s klientama se dělala i předtím, akorát prostě...já si myslím, že je to **velká zátěž pro ty rodiny.** Protože tam je tolik informací, na které se musí člověk té rodiny ptát. Nejsem si jistá, jestli ve všech případech je nutné se jich dvě hodiny doptávat. Mě přijde, že je to někdy **zatěžuje – no někdy, vždycky**, protože to nikomu není příjemné bavit se o všem. **Nejsem si ani jistá, jestli to přispívá k dobré spolupráci s klientem.** Myslím tím, že jako ne každý chce podhalovat pod střechem úřadu svou fi-

nanční stránku. Když to dítě prostě nestrádá, že není patrné žádné zanedbávání, tak nechtějí řešit otázku financí pod hlavičkou státu. My jsme rádi, že sem některé lidi vůbec dostaneme, že chtějí spolupracovat. Rozebírat některé věci podle mě narušuje spolupráci s klientem. S každým nejde řešit úplně všechno, každý není otevřený spolupráci. My jsme rádi, když nám vůbec dojdou, protože u nás jsou to převážně problémové děti. Také jsme rádi, když jsou rodiče vůbec ochotní si přiznat, že mají se svým dítětem nějaký problém.

Tazatel: Jaké jste měla zkušenosti s případovou konferencí před a po novelizaci?

R1: Jo, teď se dělají častěji, jsou dobré. Jsem tomu velmi otevřená, protože víc hlav, víc ví. Prostě dejme hlavy dohromady, věci, které nenapadnou jednoho člověka můžou napadnout druhého z jiného úhlu pohledu. Mám s tím dobré zkušenosti, ale ne vždy se to podaří zvláště u těch problémových dětí, kdy se to koná stále dokola, to tu máme taky pár takových dětí a stejně to nedopadlo dobře, ale snaha je ze všech stran, určitě je to dobrá věc.

Tazatel: Podílela jste se na tvorbě standardů?

R1: Určitě, to jsme se podíleli všichni.

Tazatel: A v jaké míře?

R1: My jsme to měli tak, že jsme na skupiny zpracovávali, jak to tady funguje. Holky potom finální verze posílaly, jestli to tak může být.

Tazatel: Jaký je Váš celkový názor na novelizaci zákona, považujete ji za přínosnou?

R1: No já myslím, že jo, v určitým pohledu. Je možné se věnovat více té individualitě člověka, víc se to zaměřuje na děti. Aspoň myslím, že by to tak mělo být, aby se péče zaměřila více na děti. Jako ona přínosná v něčem je, to jsou ty případovky, ale prostě zase ta administrativní zátěž je šílená. U těch IPODů si nejsem zas tak jistá, jestli to je přínos. To mě připadá, že to spíše zatěžuje, než aby to k něčemu bylo. S tou rodinou jsem pracovala stejně před i po novelizaci, jen s tím rozdílem, že teď musím všechno zcela podrobně vypisovat a nevidím v tom přínos pro klienta.

PŘÍLOHA P IV – ROZHOVOR Č. 2

Tazatel: Byli jste na novelizaci zákona dostatečně včas připraveni?

R2: Dá se říct, že ano, bylo to pozvolna, postupně, každý k tomu přistupoval jinak ten sociální pracovník a je to o té osobnosti pracovníka. Někdo třeba vyčkává, někdo je aktivnější, ale ano, bylo hodně školení, naše děvčata měla dostatečně velký prostor, aby se na tuto novelizaci mohla připravit. Já si myslím, že ano. Když je ale něco nového, všichni se toho bojí, jsou z toho nejistí, zděšení, co to přinese. Většinou se potvrzuje, že ti co tady dělají delší dobu... že ví, že to zavání administrativou. Možná předbímám, nevím, co bude dál za otázky, ale můžu říct, že té administrativy je mnohem víc. Mrzí mě to za ty roky, co to dělám, za těch 20 let. Ta práce s dětmi, rodinou, rodiči není už to co bývalo v tom terénu, je to pro pracovnice ubíjející, protože je tu víc a víc administrativy. To říkám otevřeně.

Tazatel: Jaké změny pro Vás po novelizaci nastaly?

R2: Změny? Administrativa, administrativa. Opravdu, všechno se musí cpát, děvčata se prokousávají papírama. Ať už jsou to IPODY, nebo další věci. Je to ukrájení času, kdy by mohla být děvčata s klienty v terénu. Je to časově náročnější. Beru to jako že je to fakt ukrojení času.

Tazatel: Jaké jste měla zkušenosti s případovou konferencí před a po novelizaci?

R2: My jsme vždycky dělali PK, ať už týmová setkání, výchovné komise ve škole nebo v rámci OSPOD, nebo v rámci komise OSPOD, kterou máme povinnou ze zákona. Kdo chce a ten prostor máme a kreativita v naší práci je vítaná. Máme je nyní častěji, v rámci zákona a standardů. Některé jsou už proškolené jako facilitátorky, chtěla bych se se vzdělávaly i další. Je to velmi důležité.

Tazatel: Podílela jste se na tvorbě standardů?

R2: Všichni se podíleli. Od prvopočátku, kdy se seznámili se standardy, nikdo nevěděl, o co jde. V rámci projektu C2 máme dvě nové zaměstnankyně na standardy. Všichni se k tomu ale vyjádřili, pracovali ve skupině na školení, kdy vytvářeli jednotlivé standardy. Děvčata to rozpitvávala, dělala to společně, vyjádřila se k tomu. Máme i výměnné zkušenosti ze školení, kde byly pracovnice z jiných obcí, mohly jsme si vyměnit informace, to se mi líbilo. Na konci projektu, to je v květnu letošního roku bude další setkání vícero obcí a doladíme co bysme chtěly.

Tazatel: Jaký je celkově Váš názor na novelizaci zákona, považujete ji za přínosnou?

R2: Vždycky je něco dobrého a něco špatného. Věřím tomu, že ano, až si to děvčata osvo-
jí, tak už třeba na to nebudou brblat, že ta administrativa ubíjí. Na druhou stranu ty IPODy
nám dávají hezký přehled spisu a jednotlivých případů dítěte. Ta administrativa je spíše
všechny zdržuje. Je to o tom času, než si na změny, které přinesla novelizace, zvyknou.

PŘÍLOHA P V – ROZHOVOR Č. 3 A 4

Tazatel: Byli jste na novelizaci zákona dostatečně včas připraveni a proškoleni?

R4: Jo, to si myslím, že jo. To bylo hodně školení, byli jsme v Brně i na Magistrátu

R3: Jako před? Před tou novelizací?

R4: Já myslím, že.. no jako před, měli jsme i před, ale hlavně až to začlo, tak potom byly v průběhu další, kde už byly...

R3: Víš co, ono se to dlouho schvalovalo. Takové ty změny, o tom se psalo docela dlouho.

R4: Ale potom hlavně až to začlo, tak byly další školení, kde se probíralo, jak to funguje.

R3: Jako proškolení asi jo.

Tazatel: Jaké změny pro Vás po novelizaci nastaly?

R3: Máme z toho převrácený život, napiš to tam.

R4: Velké. Přibylo hodně práce. Začly se dělat tady ty vyhodnocení, IPODy, začly dohody, jo, s tím bylo víc práce.

R3: U novely je zcela překopaná pěstounská péče, u občanského zákoníku zcela překopané osvojení. Takže velké změny pro nás, nebo úplně jiná práce co se týká pěstounské péče a u nového občanského zákoníku dost výrazné změny.

Tazatel: Tak ale nový občanský zákoník byl až 2013 ne?

R3: Ano, ale že tam to bylo překopané a rok na to to osvojení.

R4: Ale té práce fakt přibylo, protože pěstouni museli uzavírat IPODy, administrativy hlavně, jako papírování, musely se chystat ty dohody, někteří pěstouni to uzavírali s těma jinýma organizacema, někteří s nama, takže.. teď hlídá se to vzdělání pěstounů, víc těch návštěv

R3: Teď tady domlouváme poradenskou, psychologickou poradnu.

Tazatel: To máte vlastně taky povinnost, když je s vama podepsaná ta dohoda zajišťovat to poradenství pro ty pěstouny.

R4: Ano, pokud o to požádají, nebo vidíme, že je to potřeba.

R3: Jenomže nám to poradenství mimo dohody vyplývá i ze zákona právě z OSPOd'áckého. Na jednu stranu máme povinnost z dohod a na druhou

straz ospod'áckého zákona. Pro nás se v tomto směru nic nezměnilo. Co se týká poradenství, teda myslím.

Tazatel: Jak často navštěvujete po novelizace své klienty?

R3: Míň. Daleko míň, přesto, že by sme měli daleko víc. Jak paní ze Žamberku, 80% administrativa. Jenomže to je realita.

R4: Když bysme to stíhali všechno, tak jak máme tak s tyma, co máme dohody co dva měsíce, tos teď viděla v záznamech a jinak normálně co půl roku. Ale s tyma co máme dohody musíme navštěvovat minimálně jednou za dva měsíce.

Tazatel: Jak je pro Vás časově náročné vyhodnocovat situaci rodiny a vytvářet IPODY?

R4: Velmi. Velmi časově náročné.

Tazatel: Když byste měly říct, kolik času Vám zabere jeden IPOD času.

R4: IPOD nebo to vyhodnocení?

Tazatel: IPOD

R4: Tak nejdřív musím udělat vyhodnocení, abych z toho mohla udělat IPOD. Takže to vyhodnocení...záleží, jaký je spis, když mám takovýto spis, tak já nevím.. tak nejdřív to vyplňuju já podle informací ze spisu, teď musím žádat ze školy, informace od lékaře, návštěva v rodině, vyplňuju to s tou rodinou.

Tazatel: Takže se bavíme o řádech hodin?

R3: Určitě delší dobu než 30 dnů, z toho důvodu že, u toho řešení té situace.. vždycky se něco, víš, co chci říct..

R4: Jo,jo.

R3: Že když řešíš, děláš tady rodinu x, mezitím se řešila případovka, Benjamín, prostě milion sto jiných věcí.

R4: Že není na to jen tak ten čistý čas.

R3: Ze školy žádáš, na všechno se musí čekat.

R3: A podpisy rodičů už vůbec.

Tazatel: Jaké jste měla zkušenosti s případovou konferencí před a po novelizaci? Jsou častější?

R4: Jo, jsou častější, před tou novelizací já jsem je nedělala.

R3: Jak byla ta otázka? Ještě jednou.

Tazatel: Jaké jste měla zkušenosti s případovou konferencí před a po novelizaci?

R4: Dělali jste před novelizací případovky?

R3: Já nevím, jak to dělaly holky, ale myslím si, první případovka jsem byla až já s Vlastikem a to bylo až po novelizaci. To jsme řekli, že chceme nějakého facilitátory, tak se to domluvilo s IQ Roma.

Tazatel: Takže před novelizací nebyly skoro žádné jo?

R3: Nebyly žádné.

Tazatel: Ale mluvíš teď jenom za náhradku.

R3: Ano.

Tazatel: Trávíte po novelizace více času s administrativou?

R3: Nehorázně. To je neskutečné.

R4: Já myslím, že na tuto otázku sis odpověděla během třítydenní praxe.

Tazatel: Podílely jste se na tvorbě standardů?

R4: Ano.

Tazatel: Jakože psaly jste samy ty standardy.

R4: Ne ne... Jo psaly vlastně, při těch školeních.

R3: Jasně že jo a nejednou.

R4: Měly jsme školení přes to Girasole, to jsme se rozdělily třeba na dvě skupinky, jedna dělala jeden standard, druhá druhý a na základě tady těch výstupů to holky píšou, nebo psaly.

Tazatel: Jaký je Váš celkový názor na novelizaci, považujete ji za přínosnou?

R3: No tak třeba v hodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu určitě, protože pěstounská péče na přechodnou dobu existovala x let zpátky a nebylo možnost ju dělat. Takže tou novelizací třeba ta pěstounka na přechodnou dobu jo. Teď jde o to, podle nás není dobře, že tam máme strkat všechny děcka, nás tlačí třeba kraj, že tam máme dávat všechny

děti. To je podle mě špatně, hlavně pro ty starší děti, nebo prostě volit, kde to dobře je a kde není.

R4: Jak v čem. Třeba to vyhodnocení rodiny, ano, je to dobré, ale je to v případě, že postupuju někam spis, nebo.. dojde mi to hrozně... dělat to v těch případech, kdy bysme to měly dělat, přijde mi to někdy jako zbytečné. Jo..

R3: Mně se to zas zdá dobré, mně se to nezdá špatné. Já si myslím, že ta podstata dobrá je, ale kdybychom měly každá 20 spisů, nebo 15.

R4: Není na to čas no.

R3: My tady těch děcek máme 90 a 55. Můžeš říct, že jsme na to dvě, ale k tomu jsou další žadatelé a k tomu jsou prostě věci, které se teď řeší, které ještě budou.

R4: O dohodáře se staráme, to vzdělání pro ně.

R3: Naše vzdělání, aji pro nás.